

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Master i utdanningsvitenskap.
Spesialpedagogikk

Vårsemesteret, 2021 Åpen

Forfatter: Emilie Marie Øglænd

..... (signatur
forfatter)

Veileder: Kjersti Balle Tharaldsen

Tittel på masteroppgaven: Ansattes erfaringer om forebygging og håndtering av mobbing i barnehagen.

Engelsk tittel: Employee's experiences with prevention and handling of bullying in kindergarten.

Emneord:

Mobbing Tiltak

Forebygging Barnehage

Ny Aktivitetsplikt

Antall ord: 23036
+ vedlegg/annet: 25130

Stavanger, 30. August. 2021.

Forord

Etter fullført bachelorgrad i barnehagelærer startet jeg på min master som spesialpedagog og har gjennom de to siste årene tilegnet meg mye ny kunnskap om mobbing i barnehagen. Grunnen til at jeg valgte å skrive om mobbing i barnehagen er at etter egne erfaringer fra praksis i barnehage har jeg sett hvor stor betydning det har for barn å forebygge, samt sette inn tiltak tidligst mulig. Jeg ønsker at barnehagen skal være en trygg og god plass å være for alle barn, der de skal føle seg sett, hørt og en del av et større felleskap.

Arbeidet med denne masteroppgaven har for meg vært svært utfordrende, ettersom COVID-19 har spilt en stor rolle for hverdagen og gjort skrivingen ekstra krevende, da en ikke har samme mulighet til å diskutere faglitteratur eller annet med andre medstudenter. Likevel synes jeg oppgaveskrivingen har vært lærerikt, da den har gitt meg mer kunnskap omkring mobbing i barnehage, samt tips til hvordan man kan arbeide med dette i praksis.

I forbindelse med denne masteroppgaven ønsker jeg å rette en stor takk til min veileder Kjersti Balle Tharaldsen som har vært veldig forståelsesfull omkring mine utfordringer med motivasjon til skrivingen og som har gitt meg utfyllende tilbakemeldinger på det jeg har skrevet. Jeg vil også si takk til alle informantene som stilte opp til intervju og delte sine erfaringer og tanker omkring mobbing i barnehage. Ikke minst en takk til familie og venner som alltid har stilt opp og hatt troen på meg. Til slutt en stor takk til kjæreste som har holdt ut med meg, heiet og tilrettelagt for at jeg på best mulig måte skulle klare å gjennomføre denne masteroppgaven.

Stavanger 30. august. 2021

Emilie Marie Øglænd

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	5
1.0 Innledning.....	6
1.1 Ny aktivitetsplikt	6
1.2 Forskingens formål.....	7
1.3 Problemstilling	7
1.4 Avgrensning.....	8
1.5 Oppbygging av oppgaven	8
2.0 Teori	9
2.1 Tidligere forskning på mobbing i barnehagen.....	9
2.2 Definisjon på mobbing.....	9
2.2.1 Å forstå mobbingen	11
2.2.2 Mobbing og makt.....	13
2.2.3 Håndtere mobbingen.....	14
2.2.4 Begynnende mobbeatferd	15
2.2.5 Mobbing eller utvikling?	15
2.2.6 Mobbing eller erting?.....	17
2.2.7 Ulike former for mobbeatferd.....	17
2.2.8 Indirekte og direkte mobbing.....	18
2.2.9 Fysisk, psykisk, indirekte og direkte mobbing.....	18
2.3 Ny aktivitetsplikt i praksis.....	19
2.3.1 Plikt til følge med	20
2.3.2 Plikt til å varsle eller melde i fra	20
2.3.4 plikt til å undersøke.....	21
2.3.5 Plikt til å gripe inn og sette tiltak	22
2.4 Forebyggende arbeid og tiltak mot mobbing i barnehagen	23
2.4.1 Bli sett og følge med	23
2.4.2 Observasjon	23
2.4.3 Sosial kompetanse.....	24
2.4.4 Autoritative voksne og relasjonsbygging.....	25
2.4.5 Fagkompetanse	26
3. Metodisk tilnærming	27
3.1 Valg av metode	28
3.2 Vitenskapsteoretisk grunnlag.....	29
3.2.1 Fenomenologi	29
3.2.2 Hermeneutikk.....	30
3.3 Kvalitativ forskningsmetode	31
3.3.1 Det kvalitative forskningsintervju.....	32
3.3.2 Semistrukturert intervju	33
3.4 Den innsamlede data	34
3.4.1 Utvalg	34
3.4.2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	35
3.4.3 Intervjuguide.....	35
3.4.4 Gjennomføring av intervjuene	36
3.5 Bearbeiding og tolkning av data.....	37

3.5.1. Transkriberingsprosessen.....	37
3.5.2 Koding og kategorisering.....	38
3.6 Kvalitetskriterier.....	38
3.6.1 Validitet.....	38
3.6.2 Reliabilitet.....	40
3.6.3 Overførbarhet.....	40
3.7 Forskningsetikk.....	41
4. Resultat og drøfting.....	43
4.1 Mobbing i barnehagen.....	43
4.1.1 Mobbebegrepet.....	44
4.2 Begynnende mobbeatferd- liten i motsetning til stor avdeling.....	45
4.2.1 Mobber de yngste barna?.....	46
4.2.2 Mobber barn bevisst eller er det en del av deres utvikling?.....	47
4.3 Ulike former for mobbing.....	48
4.3.1 Utestenging.....	48
4.3.2 Muntlig, fysisk og skjult mobbing.....	49
4.3.3 Mobbing kan føre til ekskludering.....	50
4.3.4 Verbal mobbing.....	51
4.4 Ny aktivitetsplikt i praksis.....	52
4.4.1 Innføring i ny aktivitetsplikt.....	52
4.4.2 Plikt til følge med.....	53
4.4.3 Plikt til å varsle eller melde i fra.....	54
4.4.4 Plikt til å undersøke.....	55
4.4.5 Plikt til å gripe inn og sette tiltak.....	56
4.5 Forebyggende arbeid og tiltak mot mobbing.....	57
4.5.1 Sosial kompetanse.....	57
4.5.2 Autoritative voksne og relasjonsbygging.....	58
4.5.3 Observasjon.....	59
4.5.4 Ansatte sin fagkompetanse.....	60
5. Avsluttende ord.....	61
5.1 Forslag til videre forskning.....	64
6.0 Litteraturliste.....	65
Vedlegg.....	68

Sammendrag

Målet med studien er å lære mer om hvordan man kan oppdage, se og forstå mobbing i barnehage rettet mot den nye aktivitetsplikten og voksenrollen. Studien skal rette søkelyset på pedagogers erfaringer og tanker omkring mobbeatferd og mobbing i barnehagen med fokus på den nye aktivitetsplikten og forebyggende arbeid mot mobbing. Denne studien er barnehageansattes tanker og erfaringer i praksis knyttet mot relevant teori. Relevant teori er brukt for å besvare problemstilling best mulig. Tidligere forskning på mobbing i barnehagen vil være en sentral del. I oppgaven vil også definisjon(er) på mobbing bli presentert, samt ulike former for mobbing. Forebyggende arbeid og tiltak mot mobbeatferd i barnehagen blir beskrevet til slutt i teoridelen.

Studien vil være en case-studie der man studere grundig og detaljert eller isolert ett «tilfelle» (en viss person, gruppe eller fenomen. Case studier blir ofte definert som et fenomen, hvor en henter inn uendelig data. Et eks kan være livet i barnehagen, der man skal hente inn så mye data som mulig. En kan bruke intervju, observasjon eller analyser inne i case studier. Case studier kan også brukes på forskjellige måter, alt etter hvilken case studie du har. Jeg vil ikke gå noe dypere inn på de ulike case studiene, men fenomenologi og hermeneutikk blir presentert i metoden, da de begge er sentra innenfor kvalitativ forskning også case studie (Thagaard, 2018).

Funnene i oppgaven viser at alle informantene deler nokså de samme tankene når det gjelder definisjonen på mobbing, men at det finnes tvil om barn i barnehagen er bevisste på om de mobber eller ikke. Det kommer frem ulike erfaringer og meninger omkring kjennskap til ny aktivitetsplikt og hvordan denne kan være med å påvirke mobbeatferd i barnehagen. På en annen side viste det seg at alle informantene ubevisst eller bevisst arbeidet for å forebygge mobbing. Dette kunne for eksempel være gjennom å lære barna empati, sosial kompetanse eller snakke om følelser gjennom ulike aktiviteter eller hverdagslige situasjoner i barnehagen.

1.0 Innledning

1.1 Ny aktivitetsplikt

Skolen fikk sin egen aktivitetsplan i 2017, nå ser barnehagen at vi må ha en egen for barnehagen. Tidlig innsats, mulig konsekvenser, hvorfor det er viktig å avdekke mobbing i et tidlig stadium.

Mellom åtte og tolv prosent av barnehagebarn opplever jevnlig utestenging fra lek eller ulike former krenkelser (Kunnskapsdepartementet, 2020). På bakgrunn av dette har stortinget vedtatt egne bestemmelser i barnehageloven om barns rett til et trygt og omsorgs og læringsmiljø.

De nye endringene i barnehageloven poengterer at barnehagene skal jobbe systematisk for å forebygge utestenging og mobbing, og at de skal skape et godt miljø der barna trives og er sosialt inkludert (Kunnskapsdepartementet, 2020). «Lovendringen innebærer en aktivitetsplikt som krever at barnehagen følger med på hvordan barna har det, og undersøker og setter inn tiltak når personalet har mistanke om at ett eller flere barn ikke har det bra i barnehagen. Barnehagen får plikt til å undersøke saken når foreldre sier ifra, selv om de som jobber i barnehagen er av en annen oppfatning. Det skal lages en skriftlig plan for hvordan barnehagen skal følge opp barnet og gruppen» (Kunnskapsdepartementet, 2020).

På samme side så innføres også en skjerpet aktivitetsplikt ved mistanke om at personalet krenker barn. Alle som jobber i barnehage for plikt om å melde ifra til barnehagens styrer hvis de får mistanke om eller kjennskap til at barn ikke har det trygt og godt i barnehagen. Deretter er det styreren sitt ansvar og følge opp meldingene på en god måte. Videre er det kommunen som skal se til at barnehagene følger lovendringen gjennom godkjenning, veiledning og tilsyn (Kunnskapsdepartementet, 2020).

1.2 Forskingens formål

Jeg skal skrive min avsluttende masteroppgave i spesialpedagogikk ved Universitetet i Stavanger. I den forbindelse skal jeg ta for meg temaet mobbing i barnehagen, hvor jeg ønsker å lære med om hvordan man kan oppdage, se og forstå mobbing i barnehagen rettet mot den nye aktivitetsplikten og voksenrollen. Studien skal rette søkelyset på pedagogers erfaringer og tanker omkring mobbeatferd og mobbing i barnehagen med fokus på den nye aktivitetsplikten og forebyggende arbeid mot mobbing. Jeg ønsker å høre barnehageansattes tanker og erfaringer fra praksis og knytte det opp mot relevant teori for å kunne svare på min problemstilling.

1.3 Problemstilling

Mobbing er et svært viktig tema som både barnehager og skoler arbeider for å forebygge. Det har lenge vært utarbeidet en plan for hvordan skolene kan håndtere og forebygge for mobbing, men mindre fokus på barnehagene. Når ny aktivitetsplikt mot mobbing i barnehagen kom, følte jeg det ble enda mer relevant for meg å skrive om mobbing i barnehagen og hvordan denne aktivitetsplikten kunne påvirket arbeidet mot mobbing. På bakgrunn av dette ønsker jeg å rette søkelyset mot hvordan de ansatte forstår mobbebegrepet og hvordan de arbeider for å forebygge mobbing, samt om ny aktivitetsplikt har noe å si for dette arbeidet.

Temaet for denne oppgaven er mobbing i barnehagen og hvordan man kan forstå, og forebygge mobbing blant små barn. Oppgaven tar utgangspunkt i de ansatte sine erfaringer og refleksjoner omkring temaet og hvordan de jobber med dette i praksis.

Oppgavens problemstilling er:

«Hvordan forstå og forebygge mobbing i barnehagen, og hva vil ny aktivitetsplikt ha å si for dette arbeidet?»

1.4 Avgrensning

Når vi snakker om ansatte i barnehagen inkluderer dette både barnehagemedarbeidere, pedagogiske ledere og styrer i barnehagen. Utvalget begrenser seg til en styrer, to pedagogiske ledere og to barnehagemedarbeidere fra samme barnehage. Det er valgt å bruke case-studie i denne forskningen ettersom det var vanskelig å få flere barnehager og ansatte til å stille til intervju da tiden eller resursene ikke strakk til. Den største årsaken til dette som gikk igjen blant de spurte barnehagene var på grunn av COVID-19. I den nye loven kommer det også frem voksne som krenker barn, men i denne studiens teoridel fokuseres det kun på mobbing blant barn. Jeg har i denne studien bevisst valgt å ikke ta med foreldresamarbeid som en viktig faktor for å forebygge mobbing. Som jeg er klar over vet at foreldrenes samarbeid med barnehagen er viktig for å avdekke mobbing. På bakgrunn av blant annet COVID-19, som har gjort skriveingen utfordrende valgte jeg å kun fokusere på hvordan de ansatte i barnehagen arbeider for å forebygge mobbing. Men som nevnt vet jeg at samarbeid med foreldrene spiller en vesentlig rolle når det gjelder forebyggende arbeid mot mobbeatferd.

1.5 Oppbygging av oppgaven

I denne oppgaven presenteres først studiens teoretiske grunnlag som tar utgangspunkt i problemstillingen: «Hvordan forstå og forebygge mobbing i barnehagen, og hvordan vil ny aktivitetsplikt påvirke dette arbeidet?» Studiens teoretiske perspektiv vil være knyttet til mobbing i barnehagen. Mobbebegrepet vil bli presenter ved hjelp av ulike definisjoner og ny aktivitetsplikt blir fremlagt og beskrevet. Videre i oppgaven rettes fokuset mot tidligere forskning på området, deretter blir forståelsen av mobbing og sammenhengen mellom mobbing og aggresjon fremstilt. Til slutt vil forebyggende arbeid bli beskrevet. Oppgaven vil legge deretter frem en metodedel som vil omhandle hvilken metode som er brukt, utvalget, forskningsetiske retningslinjer og analyse. Gjennom resultatene fra de ulike respondentene ønsker jeg å finne ut hva de legger i begrepet «mobbing» med fokus på den nye aktivitetsplikten og hvilke tiltak de bruker for å forebygge mobbing i barnehagen. Til slutt vil jeg drøfte mine funn i lys av tidligere teori, før jeg avslutningsvis vil komme med en oppsummering.

2.0 Teori

2.1 Tidligere forskning på mobbing i barnehagen

Ifølge Idsøe og Roland (2017) finnes det lite forskning på mobbing i norske barnehager. Men de viser til rapporten «Kvalitet og kvantitet. Kvalitet i en barnehagesektor i sterk vekst» hvor det tydelig kommer frem at mobbing forekommer i norske barnehager og at flere barnehager tar i bruk ulike programmer som «steg for steg» for å motvirke mobbing (Idsøe & Roland, 2017).

Ifølge Pettersen (1997) er vi er nødt til å være oppmerksomme på at i en barnehage skjer det mobbing blant både barna og de voksne. Videre skriver han at det aller meste av forskningen som er gjort om mobbing er i forbindelse med skole eller arbeidslivet. Det er først i den aller seneste tid at forskere har begynt å rette søkelyset mot mobbing i barnehagen. Han stiller seg spørrende til om det er mulig at det foregår mobbing, dvs systematisk erting, plaging og trakassering blant de aller minste barna (Pettersen, 1997).

Sammenliknet med mobbing i skolen har det vært lite fokus på mobbing i barnehage. Pettersen (1997) henviser til Alsaker (1993) som undersøkte mobbing blant barnehagebarn i Norge i 1991. Totalt var det 120 barn som deltok i undersøkelsen. Det var 55 gutter, 65 jenter fordelt på 14 avdelinger i 10 ulike barnehager. I undersøkelsen ble det utført barneintervjuer og førskolelærere og en assistent per gruppe fikk utdelt et spørreskjema om hvert enkelt barns atferd. Foreldre ble også inkludert i undersøkelsen, da de ble bedt om å gi opplysninger og familieforhold og barnets trivsel. I Sveits ble det også gjort en undersøkelse i 1996 hvor de intervjuet 20 førskolelærere. Resultatet fra intervjuene viste at det fantes mobbeatferd også i barnehagen. Som vi ser viste det seg at i begge undersøkelsene foregikk det negative handlinger i barnehagen som kunne vurderes som mobbing. På bakgrunn av dette ble det fastslått at mobbing også fant sted i barnehagen (Pettersen, 1997).

2.2 Definisjon på mobbing

Å bli mobbet er å bli krenket som menneske og å miste en del eller i verste fall hele sitt menneskeverd (Höistad, 1999). Sandsleth (2007) skriver at vi som arbeider med mobbeproblematikken kan møte på spørsmål som: «Hva menes med mobbing, og hva er

mobbing?» Disse spørsmålene er derimot ikke alltid like lette å svare på da det finnes uklare overganger. Noen av disse har elementer som inngår i den vanlige sosialiseringen, som tøysing, tulling og erting. Likevel vil de være viktig å bruke en mest mulig tydelig og avgrenset definisjon når man skal gjennomføre en forskningsmessig studie (Sandsleth, 2007).

Ifølge Roland og Olweu`s (1993) kan mobbing defineres på følgende måte:

«En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte gnager over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller fler andre personer (...) Det er en negativ handling når noen med vilje påfører eller prøver å påføre en annen person skade eller ubehag. Den som blir utsatt for de negative handlingene, har problemer med å forsvare seg og er ofte nesten hjelpeløs overfor den eller dem som plager ham eller henne» (Roland & Olweu`s 1993).

Ifølge Olweus (1999) kan de negative handlingene være å true, håne eller si ubehagelige ting. Det kan være å slå, sparke, dytte eller holde noen fast mot deres vilje. Videre understøtter Olweus` at det ikke er mobbing når to fysisk eller psykisk omtrent like sterke personer er i konflikt eller slåss. Mobbing er ikke en konflikt, men et overgrep (Høiby, 2003).

Videre ser blant annet Rørnes (2007) på hvordan mobbing og små barnehagebarn henger sammen. Når en har prøvd å overføre definisjonen til Roland og Olweus (1993) på mobbing til å gjelde for små barn i barnehagen også, har dette vært vanskelig og problematisk. Rørnes (2007) skriver om problemer som kan knyttes mot akkurat dette. Noe av det hun trekker frem er om det er mulig at «de søte små» kan være mobbere? For det andre diskuteres det om barnehagebarn er kognitivt utviklet i stand til og bevist utføre handlinger som skader andre (Rørnes, 2007). Lund, mfl. (2015) utarbeidet en definisjon som kan hjelpe med å forstå hvordan små barn kan være mobbere og gjelde for barn i barnehagen. I forskningsprosjektet «Hele barnet, hele løpet; mobbing i barnehagen» presiserer Ingrid Lund (2015) at mobbing i barnehagen skjer når barnets grunnleggende behov om tilhørighet blir krenket. Hun definerer mobbing i barnehagen på denne måten:

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for felleskapet» (Lund, mfl, 2015).

Olweus og Roland (1993) trekker frem begrepet gjentakelse som innebærer at mobbingen skjer mer enn en gang, og det danner seg et mønster gjennom negative handlinger (Olweus & Roland, 1993). I definisjonen til Lund (2015) på mobbing har de valgt å ta bort begrepene gjentatt og over tid fordi det kan være vanskelig å definere handlingene til små barn som mobbing ettersom enkelthendelser også kan være utslagsgivende som mobbing. Dette fordi barn stadig er i utvikling (Lund. mfl, 2015).

2.2.1 Å forstå mobbingen

Idsøe og Roland (2020) skriver at både på et internasjonalt nivå og nasjonalt nivå diskuteres det hvordan man kan forstå mobbing, og hva som kjennetegner de som utfører disse handlingene. I tidlig alder (2-4år) er det mer jevnlig med negative handlinger av typen dytting, ta leker fra hverandre, biting, klyping, slag osv. Ofte når barna blir eldre, kan på en annen side slike handlinger i større grad handle om ubalanse i maktforholdet mellom barna, og det kan dannes et mønster der handlingene repeteres mot det samme barnet. Vider legger de frem en undersøkelse gjort i Sveits som viser at det er et like stort omfang av mobbeatferd blant femåringer som blant skolebarn. De mener at det er viktig å forstå mobbeatferd i et utviklingsperspektiv og se dette i sammenheng med barnehagekonteksten. Det er viktig å vite at mobbing i barnehagen er forskjellig fra mobbing på skolen. Barn i barnehagealder kan vi si at mobbeatferd er i oppstarten og dersom ingen voksne er våkne og griper inn, kan den stabiliseres. Blir denne mobbeatferden utviklet, snakker vi om mobbing (Idsøe & Roland, 2020).

Pettersen (1997) skriver at det dessverre er slik at vi mennesker kan være ubehagelige mot hverandre i det daglige liv. Til tider har det sannsynligvis vært slik at både barn og voksne har plaget, ertet eller trakassert hverandre, i grupper og individuelt. Videre skriver han at det er blitt gjort lite systematisk arbeid med tanke på å avdekke mobbeatferd i barnehagen. På bakgrunn av dette er forskning om mobbing først og fremst basert på skolebarn. Men det er ingen tvil om at forskningen også er svært relevant for virksomheten i barnehagen. Til tross for dette viser forskning at andelen barn som blir mobbet i skolen er økende med synkende alder, noe som burde være en vekker for barnehageansatte. (Pettersen, 1997).

Pettersen (1997) mener at det finnes mobbing i skolen, og at det representerer en stor belastning for ofrene og at vi bør bekjempe mobbingen der den forekommer, som vil si i skolekonteksten. På den andre siden vet vi i liten grad om forekomsten av mobbing i

barnehagen. Vi vet at små barn kan sloss hvor det noen ganger kan gå hardt for seg, og at enkelte barn fremtrer som mer aggressive enn andre. Det vi stiller spørsmålstegn rundt er om «uskyldige» små barn i førskolealder kan mobbe? Kan de virkelig være «ondskapsfulle», og så «beregne»? Dette er spørsmål som ofte dukker opp i diskusjoner om mobbing i denne alderen. Barn trenger verken å være «ondskapsfulle» eller «beregne» for å mobbe andre. Han tar utgangspunkt i Olweus (1992) definisjon på mobbing når han poengterer dette. Definisjonen innebærer at man har en intensjon om å skade andre, som ikke er speilet for mobbing, men som kjennetegner alle typer aggressiv atferd, og at det ikke er tvil om at barn i barnehagen kan oppføre seg aggressivt. Det betyr likevel ikke at barna er like klar over konsekvensene av handlingene sine, slik som voksne er. Barna ser mer den umiddelbare effekten av handlingene, men kan ikke forestille seg hvordan den langsiktige effekten blir for mobbeofferet. De har også en mer begrenset evne til å sette seg inn i den andres perspektiv og har vanskeligere for å se eller forstå hva handlingene har å si for den som utsettes for mobbing (Pettersen, 1997).

Pettersen (1997) referer til Olweus (1992) som skriver at for å kunne mobbe, må det være en viss ubalanse i styrkeforholdet mellom den som mobber og den som blir mobbet. Den som bli utsatt for de negative handlingene har vanligvis ikke så lett for å forsvare seg overfor den eller de som plager han eller henne. At offeret er svakere eller ikke kan forsvare seg er nødvendigvis ikke et bevist valgt fra mobberen sin side, men bidrar likevel til at de negative handlingene er effektive i mobberens øyne og dermed fortsetter. På bakgrunn av dette trenger altså ikke barn å være «ondskapsfulle» for at vi kan si at de «mobber» andre, til det forstår de kanskje ikke nok. Barna trenger bare å ha lært at det lønner seg å handle slik som de gjør overfor bestemte andre barn.

Et annet spørsmål som var diskutert omkring mobbing på barnehagealder var om så små barn kan være så «beregne»? Vi må først spørre oss hva dette innebærer. Systematikk på atferdsnivå krever ingen langsiktig planlegging, det innebærer gjentakelse av et visst scenario. Scenarioet blir et mobbescenario dersom det fortsetter å lønne seg for dem som tar initiativet til det. Det vil si at offeret fortsetter å reagere som forventet og at den sosiale kontekst fortsetter å tillate eller forsterke dette scenarioet. Det vil si at systematikk ikke nødvendigvis innebærer en bestemt evne til beregning eller langsiktig planlegging. Vi kan med dette uten problem snakke om at det kan forekomme systematisk mobbeatferd hos barnehagebarn (Pettersen, 1997).

I annen forskning skiver Høiby (2003) at de som mobber ifølge ulike undersøkelser er mer positivt innstilt til aggresjon og vold enn gjennomsnittet. De kan være aggressive overfor venner og ofte også overfor lærere og foreldre. Som oftest har de et sterkt behov for å dominere over andre. Mobberne vurderes selv relativt positivt, og hvis de er gutter er de oftest fysisk sterkere enn gjennomsnittet. Vi kan også si at mobberne enten kan ha en uvanlig lav grad av angst og usikkerhet eller så ligger de på gjennomsnittet (Høiby, 2003).

2.2.2 Mobbing og makt

Ifølge Sandsleth (2007) har forskningen gitt oss innsikt i og forståelse av hvordan mobbing kan komme til syne på forskjellige måter. Han tar utgangspunkt i Olweus sin forskning når han skriver om ulike grunntrekk og forståelsen av hvordan mobbing kommer til uttrykk. Olweus skiller mellom direkte og indirekte mobbing. Den direkte mobbing kan ses igjen da den er et mer åpent angrep på offeret, og som oftest er mest typisk blant gutter som mobber. Indirekte mobbing kan blant annet være sosial utestenging, isolering og utfrysning, en mer er typisk metode blant jentemobbing. Olweus påstod også at lærernes holdninger til mobbeproblemer og deres atferd ved mobbesituasjoner har en avgjørende betydning for opprettholdelse eller stans av mobbing (Sandsleth, 2007).

Sandsleth (2007) skriver at maktperspektivet i mobbing har vært sentralt i mange år. Det som menes med maktperspektivet er at makt kan forekomme når ett barn får ett annet barn til å gjøre noe hun eller han ellers ikke ville gjort. Det er en relasjon mellom barna som ikke er asymmetrisk, der det vil være en ubalanse mellom barna. Dette kan blant annet være kroppsfysikk, personlighet eller popularitet. Videre poengterer han at årsaken til mobbing finnes både i barnegruppen og i skolens organisasjon. De voksne kan bruke sin makt til både å forhindre mobbing og å forsterke mobbing, og kan i liten grad være nøytrale. Adler og Adler (1998) viser til en studie som har undersøkt sammenhengen mellom på maktforhold og mobbing. Resultatet som kom frem, viste at maktkamp mellom ulike grupper i klassen kunne føre til mobbing. Dette gikk spesielt utover de elevene som ikke hadde så stor innflytelse i gruppen/klassen (Sandsleth, 2007 s.48-49).

Barn som utsettes for mobbing kan vise fysiske symptomer som vondt i magen eller hodet, føle seg triste eller redde, nekte å gå til barnehagen om morgningene eller nekte å bli værende i leveringssituasjonen (Idsøe & Roland). De kan også utvikle utagerende måter å være på, eller de kan underkaste seg helt til andre. Disse måtene å være på kan bli vedvarende også når

barna blir eldre, som igjen kna føre til lav selvfølelse og vanskeligheter med å få seg venner. Videre poengterer de at små barn som har blitt utsatt for mobbing trenger ofte hjelp med sosiale ferdigheter, til å få seg venner og å delta i sosiale sammenkomster. De behøver også støtte til å utvikle, praktisere og anvende selvhverdelse (Idsøe & Roland, 2020).

2.2.3 Håndtere mobbingen

Idsøe og Roland (2020) skriver også om hvordan man kan håndtere og hjelpe de som mobber andre. De skriver at det finnes lite forskning å støtte seg til når det kommer til håndtering av mobbing blant så små barn. De mener likevel at god håndtering forutsetter kompetanse på mobbetemaet. De voksne må gripe inn og samle de involverte barn til en samtale. Her er det viktig at det kommer tydelig frem at slike handlinger ikke er akseptert. Videre må barna fortelle sin versjon av hva som har skjedd. De voksne må her prøve å fange opp hva som har skjedd, og forsøke å se de ulike sidene til barna. I samarbeid med barna må en forsøke å opprette en prososial atferd og forklare hvordan slike positive handlinger kan se ut. Samtalene skal handle om å trekke frem sosiale ferdigheter som for eksempel empati, invitere inn i leken eller andre positive aktiviteter (Idsøe & Roland, 2020).

Målet med slike samtaler skal være å øke den prososiale læringen hos barna, samtidig som de skal utøves med respekt og varme. Disse samtalene forutsetter god felles forståelse av mobbebegrepet i hele personalgruppen. Til slutt må en vurdere om det er behov for å informere ledelsen i barnehagen. Om det skulle oppstå flere negative handlinger ville det vært ideelt å informere ledelsen om dette, samt foreldre for å kunne samarbeidet om videre tiltak (Idsøe & Roland, 2020).

Ressurskontroll teorien som kan brukes som en innfallsvinkel når det gjelder å forstå barns sosiale utvikling og hvorfor enkelte barn mobber (Idsøe & Roland, 2020). Teorien kan være en måte å se og å forstå mobbingen på, hvorfor den oppstår, en kan finne hvem som trenger hjelp og hvilke situasjoner de voksne bør være observante på. Barn som mobber kan drives frem av belønninger som kan være å oppnå status. De som utfører de negative handlingene bør få tilrettelegging gjennom ulike tiltak som gir trening i sosial kompetanse (Idsøe & Roland, 2020).

2.2.4 Begynnende mobbeatferd

Begynnende mobbeatferd eller mobbing kan være et mer passende begrep i barnehagen, da det skal ta hensyn til barnas utvikling og overføringene i samspillene som leder utviklingen framover (Beauchamp & Anderson, 2010; Bronfenbrenner, 1979).

Idsøe og Roland (2020) skriver at de siste tiårene har mobbeatferd fått større oppmerksomhet verden rundt både innenfor forskning og politikk. Forskningen har i større grad blitt rettet mot skole bare unntaksvis fokusert seg på barnehagealderen. Men de internasjonale studiene som finnes i dag, viser at det forekommer mobbing blant barnehagebarn også. Vi kan allerede se mobbeatferd fra tre til seks årsalderen, og omtrent tre firedele av barna deltar i en form for angrep på andre barn. Negative interaksjoner mellom barn vil kunne medføre at noen a barna blir utsatt for ubehageligheter i barnegruppen som kan være slag, sparking, klyping eller lugging, grimaser, stygt snakk, ekskludering fra lek eller andre nedslående handlinger. Videre skriver de at dersom slike negative handlinger blir gjentatt over lengre tid på enkelte barn slik at det blir et mønster, kan dette være med på at den utsatte utvikler sosiale, emosjonelle og akademiske vansker over tid (Idsøe & Roland, 2020).

Noen ganger møter vi på rasjonelle utfordringer i barnehagehverdagen som preger både barn og voksne. Det handler om at samspillet i gruppen forstyrres, om plaging, fysisk aggresjon eller utestenging. I noen tilfeller kan dette dreie seg om begynnende mobbeatferd. Likevel er det alltid den voksne som har ansvaret for å være støttende, samt skape og opprettholde gode relasjoner i barnehagen og veilede barn som sliter (Falck, 2013).

2.2.5 Mobbing eller utvikling?

Falck (2013) skriver at en del barn i barnehagealder kan vise vedvarende tendens til å erte, sprake, utestenge og slå andre barn. Hun stiller seg spørrende til om dette kan kalles mobbing? Videre poengterer hun at i den senere tid har forskere blitt flinkere til å ta hensyn til barnets alder og utvikling når man prøver å ta tak i mobbeatferd blant små barn. Både observasjoner og videopptak av barn har vist å gi verdifull informasjon om akkurat dette. Hun skriver videre at mye tyder på at førskolebarn kan gi pålitelige opplysninger om mobbing når de blir vist bilder av alle barna i barnehagen. Ut ifra forskning kan det med dette være mulig at selv barnehagebarn kan jevnlig plage andre verbalt og fysisk. På samme måte som de kan

utestenge ander barn fra lek og spre rykter om andre. Videre i artikkelen kommer det frem at forskning viser at barn i barnehagen som har en slik begynnende mobbatferd øker risikoen for å fortsette med en slik type atferd i barneskolen. På bakgrunn av dette trenger voksne kunnskap om hvorfor barn utvikler mobbeatferd for å veilede små barn inn i positivt samspill (Flack, 2013).

Ifølge Idsø og Roland (2020) er barnehagekonteksten den første konteksten som er utenfor hjemme hvor barn kan bli eksponert for ulike sosiale utfordringer med jevngamle barn. Likevel er det voksne som er profesjonelle som kan oppdage disse utfordringene og gi tilstrekkelig hjelp til de som trener det. Videre skriver de at begrepet mobbing er stadig i utvikling, og det er per dags dato vanskelig å gi en tydelig og avklart definisjon. Barnehagebarn er i en tidlig fase når det gjelder utvikling både kognitivt, sosialt og emosjonelt som kan gjøre at alle kriteriene som gjelder for skolebarn ikke er like gjeldene for barn i barnehagen, men bli mer aktuelle når barna blir eldre. Det som refereres til her er spesielt på intensjonen, og at den nødvendigvis ikke finnes i begynnende mobbeatferd hos små barn, men at det gradvis kan utvikle seg over lengre tid.

På en annen side er det behov for noen etablerte kriterier for å kunne forebygge og sette inn tiltak der begynnende mobbeatferd hos barnehagebarn er observert. Olweus (1992) sin definisjon på mobbing sier at det skal være en intensjon til stede, gjentakelse og en ubalanse i styrkeforholdet. Disse karakteristikaene gjelder både for barnehagebarn og barn på skolen, men som nevnt tidligere er det none kriterier som kommer senere hos små barn, spesielt når det gjelder intensjonen. På bakgrunn av dette må man se på barnas utviklingsnivå og kontekst, også er grunnen til at en velger å bruke begrepet «mobbeatferd» når det gjelder barn i barnehagen (Idsø & Roland, 2020).

Idsø og Roland (2020) beskriver mer detaljert de ulike kriteriene Olweus (1992) bruker for å definere mobbing. De tar først for seg intensjonen og skriver at forskning viser at barn i skolen kan ofte ha bevisste motiver for mobbing, mens barnehagebarn i større grad viser begynnende mobbeatferd uten slike motiver. Det er viktig å vite at små barn enda ikke har utviklet prososiale ferdigheter som deling av leker, selvregulering, tålmodighet eller samarbeidevener og kan bruke negative handlingsstrategier for å få viljen sin, tilgang på en spesiell leke, eller oppmerksomheten til ett barn eller en voksen. Selv om små barn i barnehagen ikke bevisst velger seg ut spesifikke barn å utføre disse handlingene på, kan de likevel over tid se hvilke barn som reagerer mest på handlingene og med det resultat at handlingene forsterkes. Dette

kan føre til at de gjentatte ganger utfører negative handlinger på spesifikke barn. På en annen side dersom barna reagerer på en annen ved å ikke «bry seg» om de negative handlingene, kan dette hemme at mobbing fortsetter. I forhold til begrepet repetisjon ligger det også en annen betydning når det gjelder barn på skolen og barnehagebarn. Tidligere forskning har vist at barn i barnehagen er mer utsatt for eller involverte i mobbeatferd over kortere tid enn skolebarn (Idsøe & Roland, 2020).

2.2.6 Mobbing eller erting?

Når er det mobbing og ikke bare erting? Høiby (2003) skriver om gråsonen mellom erting og mobbing. Hun skriver at erting er bevisst å lage moro med eller plage andre fordi man selv synes det er morsomt. De aller fleste barn synes ikke det å bli ertet er gøy, men er ofte akseptert dersom det er snakk om godmodig erting i en kjærlig tone der barnet merker at man er gald i det. Likevel er ikke erting så vedvarende og ondskapsfullt som mobbing, men kan til dessuten være plagsomt. (Høiby, 2003).

Å forstå forskjellen mellom mobbeatferd i barnehagen, og kunne se skillene mellom mobbing, erting, aggresjon og konflikt er viktige implikasjoner for å kunne oppdage mobbing. Det er viktig å kunne se forskjellen på hva som er erting og hva som er mobbing for å kunne avdekke og gripe inn i begynnende mobbeatferd (Idsøe & Roland 2020). Ifølge Idsøe og Roland (2020) er erting vanligvis for å være morsom og pleier ikke være skadelig eller gjøre vondt, motsetning til mobbing som er rettet mot enkeltindivider der man gjerne ønsker å skape frykt. Mobbing er også en form for repetert, vedvarende og negativt handlingsmønster, mens med erting er partene ofte likeverdige. På bakgrunn av dette forklarer forskerne at det er viktig at pedagogene i barnehagene er beviste på og forstår forskjellen på «vanlige» negative handlinger som slåssing, krancling, sparking eller erting mellom to likeverdige parter og mobbeatferd. Det kan være vanskelig å skille mellom disse, ettersom begge type handlinger ofte er til stede i begge, og det kan se veldig likt ut. (Idsøe & Roland 2020).

2.2.7 Ulike former for mobbeatferd

Höistad (1999) skriver at mobbing kan inndeles i tre ulike typer: type 1 psykisk, type 2 verbal og type 3 fysisk mobbing: Den verbale formen ifølge Höistad (1999) kan være lettere å oppdage enn den psykiske, men nødvendigvis ikke alltid. Noen av eksemplene som nevnes for verbal mobbing er at mobberne vil nedtrukke andre ved å viske om andre i klassen, sette

ut rykter om enkelte for å få andre på sin side. Verbal mobbing kan også innebære at en sier slemme og ubehagelige ting til andre ved å true og plage. Mobberne kommer ofte med stygge kommentarer om enkelte sine klær frisyre utseende osv. Denne type mobbing kan ofte utføres av jenter. På den andre siden er fysisk mobbing lettere å oppdage fordi man kan se tegn som klær som er revet opp eller blåmerker. Denne type mobbing er mest vanlig blant yngre barn og ofte blant gutter (Höistad, 1999).

2.2.8 Indirekte og dirkete mobbing

I en annen forskning henviser Pettersen (1997) til en undersøkelse i Sveits hvor førskolelærere rapporterte både indirekte og direkte mobbing blant barna i barnehagen. Rapporten viste at den direkte mobbingen kunne inndeles i tre grupper. Først nevnes den fysiske formen for mobbing som kan komme til uttrykk med slag, kloring, biting eller sparking. Verbal mobbing er den andre kategorien. I denne formen for mobbing er det ofte noen barn som blir systematisk terget, latterliggjort eller ydmyket ved for eksempel at noen kritiserer deres tegninger eller deres utsendende høyt der andre er til stede. Den tredje formen for direkte mobbing er en blanding av klar aggresjon mot ting som tilhører offeret, handlinger som ødelegger for offeret utenat noe blir fysisk ødelagt og den siste er handlinger som karakteriseres av tang og formynderi. Når det gjelder kategorien for indirekte mobbing er det ofte utelukking og avvising som kommer frem, men også mer subtile former blir rapportert i undersøkelsen. Ifølge rapporten opplevde en stor del av førskolelærere av at den direkte mobbingen var den som forekom oftest blant barna. En mindre gruppe av lærerne mente at mobbingen skjedde i det skjulte. Videre poengterte de at verbal mobbing oftest skjedde åpent, mens utpressing og tvang ofte foregikk i skjul, for eksempel på toalettene (Pettersen, 1997).

2.2.9 Fysisk, psykisk, indirekte og direkte mobbing

Helgesen (2020) deler noen av de samme tanke omkring ulike former for mobbing som både Höistad (1997) og Pettersen (1999). Hun gjør rede for tre inndelinger. Den ene skiller mellom fysisk, psykisk og indirekte mobbing, mens en annen skiller mellom direkte og indirekte mobbing. Slik som de andre forskerne hevder, poengterer også Helgesen (2020) at noen eksempler på fysisk mobbing kan være slåing, sparking eller kaste stein på noen, mens et eksempel på verbal mobbing kan være trusler om fysiske angrep. Eksempler på indirekte mobbing kan på en annen side være å fortelle løgner om en person som en ønsker å

ekskludere, eller bli venn med en annen som hevn. Den siste og tredje formen som legges frem er forsket på av en kanadisk forskergruppe, og som skiller mellom åpen og rasjonell mobbing (Helgesen, 2020).

Forskerne i forskergruppen forstår åpen mobbing som identisk med fysisk angrep eller trusler om denne type angrep. På den andre siden er rasjonell mobbing sosial ekskludering, sladder som kan inneholde direkte eller indirekte mobbing. Forskergruppen det henvises til anser fysisk, verbal og åpen mobbing som identiske begreper. De mener at åpen mobbing også kan være verbalt, som for eksempel trusler og fysiske angrep mot enkelte barn. Videre kommer det frem at gruppen bruker forskjellige begreper om den ikke-fysiske mobbingen, men mener likevel at den rasjonelle og indirekte mobbingen innholdsmessig er like. Sosial aggresjon, indirekte mobbing eller rasjonell mobbing kan forstås som nesten identiske begreper, og blir ofte utført ved hjelp av skjulte metoder som de voksne vanskelig klarer å fange opp. På en annen side er det vanskeligere å skjule direkte former for spark, trusler, slag eller biting fordi det ofte både ses og høres. Videre skriver hun at indirekte mobbing kan forstås som vanskeligere å fange opp enn direkte mobbing (Helgesen, 2020).

Mobbing kan innta mange former og ha ulik alvorlighetsgrad. Noen av formene som de nevner er blant annet fysisk mobbing, verbal mobbing og rasjonell mobbing. Fysisk mobbing kommer frem når noen dytter, slår, sparker eller river fra leker. Den verbale mobbingen handler mer om å gi andre barn stygge kallenavn, fornærme, komme med trusler eller erte. Til slutt presenterer de den rasjonelle mobbingen som tar for seg ekskludering, utestengning, spre rykter, få andre til å skade noen, gjøre grimaser, lage regler for andre eller bestemme over andre (Idsøe & Roland, 2020).

2.3 Ny aktivitetsplikt i praksis

Formålet med den nye aktivitetsplikten er å bidra til at alle barnehagebarn skal oppleve at barnehagen er et trygt og godt sted å være i et miljø der de opplever tilhørighet, mestring og trivsel. Aktivitetsplikten dels inn i fire delplikter der den første handler om: «plikten å følge» med, den andre: «plikten å varsle», den tredje: «plikten til å undersøke» og den siste: «plikten til å gripe inn og sette tiltak». Ifølge barnehageloven (2020) er barnehagen forpliktet til å

reagere i alle tilfeller der et enkeltbarn eller flere barn i en gruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø (Barnehageloven 2021, § 42).

2.3.1 Plikt til følge med

Det er lovfestet en plikt for alle som jobber i barnehagen til å følge med på om barna har et trygt og godt barnehagemiljø, både enkeltbarn og på som barn i grupper. Dette innebærer at barnehagen som organisasjon må opprette rutiner og regler som skal hjelpe de ansatte med å følge med å være tilstede for barna til alle tider (Utdanningsdirektoratet, 2020). Noe av det mest sentrale i barnehagehverdagen er å følge med om barna har det bra og trives i barnehagen. Plikten til å følge med inkluderer systematiske tiltak som for eksempel rutiner for tilstedeværelse i barnegruppen og systematisk observasjon av alle barn. Observasjon av barnedynamikken og enkeltbarn i aktiviteter både inne og ute er relevant når det gjelder å følge med og fange opp det som skjer. Personalet skal være oppmerksomme på gruppen samspillmønstre og endringer i disse mønstrene. Dette kan være der barn sjelden er med i lek eller der barnet blir tildelt de mindre attraktive rolle i leken gjentatte ganger (Stette, 2020).

Noen av metodene for å følge med og fange opp negative handlinger eller situasjoner som oppstår i barnegruppen kan være gjennom samtaler med barna, undersøkelser eller kartlegging. Sårbare barn er det spesielt viktig å være bevisst på (Utdanningsdirektoratet, 2020).

2.3.2 Plikt til å varsle eller melde i fra

Ved mistanke eller kjennskap til at enkeltbarn eller flere barn i en barnegruppe ikke har et trygt barnehagemiljø, skal det meldes i fra til styrer i barnehagen. Dersom barn blir krenket, mobbet, utestengt fra lek, utsatt for vold, eller plaget på annet vis skal det gripes inn umiddelbart (Utdanningsdirektoratet, 2020). Ansatte i barnehagen skal melde i fra så raskt som er rimelig å forvente i enkelte tilfeller. I andre tilfeller som nevnt vil det være nødvendig å melde i fra øyeblikkelig, mens i andre tilfeller kan det være forsvarlig å vente til slutten av dagen eller til ukentlige oppsummeringer. Når en bekymring er meldt til styrer eller daglig leder i barnehagen, skal leder ta tak i saken i løpet av fem virkedager (Stette, 2020). Styrer har plikt til å melde ifra til styreleder i veldig alvorlige tilfeller. Hensikten med å melde ifra er å gjøre de som er ansvarlige for virksomheten kjent med saken. Hva som kan regnes som alvorlige tilfeller vil være en skjønnsmessig vurdering. Noen eksempler på slike tilfeller kan

være saker som er særlig voldelige, dersom flere barn er involvert i mobbing eller utestengelse av et enkelt barn eller dersom krenkelser har pågått over lang tid uten at barnehagen har klart å løse saken (Utdanningsdirektoratet, 2020).

2.3.4 plikt til å undersøke

Videre har barnehagen har plikt til å undersøke ved mistanke om eller kjennskap til at et enkeltbarn eller flere barn i en barnegruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø og finne ut årsaken til at barnet eller barna ikke har det bra. Ved å sette inn tiltak som skal føre til trygghet for barna kan dette være med på å finne årsaken til at de ikke har det bra. En utarbeidet skriftlig plan kan være med å forsikre at barn som ikke har det bra i barnehagen kan oppleve barnehagen som en trygg plass å være. Planen skal bestå av hvilke problemer som skal løses, tiltak barnehagen har satt seg, når tiltakene skal gjennomføres og hvem tiltakene skal gjennomføres av samtidig som et bestemt tidspunkt for evalueringen av tiltakene skal være bestemt. For å oppnå best mulig resultat av tiltakene bør samtalene oppsummeres sammen med barnet eller barna det gjelder, samtidig som et godt samarbeid med foreldre er viktig (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Barnehagen skal alltid undersøke når ansatte som jobber i barnehagen har meldt fra til styrer om mistanke om, eller kjennskap til at barn ikke opplever et trygt og godt miljø i barnehagen. Barnehagen skal undersøke dersom barnet selv eller foreldrene sier fra om at barnet ikke har et trygt barnehagemiljø. Barn som selv sier ifra at de ikke har et trygt og godt barnehagemiljø skal bli tatt på alvor når de uttrykker dette. De skal lyttes til og undersøkes. Dette kan for eksempel være barn som forteller at de ikke trives av ulike årsaker, blir behandlet urettferdig eller er ofte lei seg og har det vanskelig i barnehagen. De yngste barna i barnehagen kan det være vanskeligere for å fortelle med ord hvordan de har det, men uttrykker seg gjennom atferd at de ikke har det bra. Enkelte andre barn kan også av ulike årsaker som for eksempel språkvansker eller usikkerhet streve med å fortelle med ord hvordan de har det. Derfor er også det viktig være oppmerksom på barns atferd når det kommer til deres trivsel i barnehagen. Barn som uttrykker seg på denne måten er det viktig at de voksne er observante på og tar grep og undersøker hva som kan være årsaken bak. Det er viktig å undersøke barnet det gjelder, men også i sammenheng med resten av barnegruppen. Det er handlingene som har noe å si for hvordan de ansatte velger å undersøke situasjonen (Stette, 2020).

Foreldre kan også få mistanke om at barnet ikke har et godt og trygt barnehagemiljø selv om personalet ikke har samme mistanke eller oppfatning. Foreldre kan se og oppdage endrende atferdsmønster eller reaksjoner som kan gi mistanke om eller kjennskap til at barnet ikke har et trygt og godt miljø i barnehagen. Barna kan også si ifra til foreldrene sine uten at de selv vil si ifra til de ansatte i barnehagen. Barnehagen har derfor også plikt til å undersøke forholdet når foreldrene sier ifra om at de mistenker eller mener at barnet ikke har det trygt og godt i barnehagen (Stette, 2020). Barn i sårbare grupper har generelt behov for sterk grad av relasjonsbygging fra voksenmiljøet samt veiledning for å komme inn i leken (Idsøe & Roland 2020). Tiltak skal settes inn dersom det viser seg at det er barn som ikke har det trygt og godt i barnehagen (Stette, 2020).

2.3.5 Plikt til å gripe inn og sette tiltak

Tiltak skal settes inn både i situasjoner som gjelder enkeltbarn og i situasjoner der flere barn i en barnegruppe ikke opplever et trygt og godt miljø (Stette, 2020). Barnehagen skal iverksette tiltak for å sikre at alle barn skal ha et trygt og godt miljø i barnehagen. For at tiltakene skal iverksettes må personalet i barnehagen ha nødvendig og oppdatert kunnskap angående hvilke tiltak som ut i fra faglige vurderinger er egnet for de ulike situasjonene og tilfellene. Det er de ansattes og barnehagens ansvar og tilrettelegge for hvilke tiltak som skal settes inn for de ulike situasjonene. Hvilke tiltak som settes inn er avhengig av hvilken situasjon som oppstår og hva som er de beste tiltakene å sette inn for den aktuelle situasjonen. Dette kan være ulikt fra barnehage til barnehage hvordan de jobber og hvilke tiltak de synes egner seg best til de ulike situasjonene. Barnets beste skal alltid være et grunnleggende hensyn når det tas beslutninger som omhandler barn. Arbeidet i barnehagen skal sikre at alle barn skal ha oppleve tilhørighet og trygghet. Dette skal gjelde for situasjoner med både enkeltbarn og barn i grupper (Stette, 2020). Barnehageloven § 42 har satt inn krav om at alle barnehager skal utarbeidet en skriftlig aktivitetsplan som skal gjelde for oppfølging og innhold av saken (Barnehageloven, 2021, § 42).

Videre i oppgaven vil jeg se på forebyggende arbeid og tiltak mot mobbeatferd i barnehagen, der blant annet trivsel, observasjon, sosial kompetanse og voksenrollen står sentralt.

2.4 Forebyggende arbeid og tiltak mot mobbing i barnehagen

2.4.1 Bli sett og følge med

Dersom man ønsker å forebygge mobbing, er det ikke alltid nødvendig å hvile for mye ved detaljer knyttet til definisjoner for mobbing. I stedet vil det være mer aktuelt å bruke energien på å forebygge alle former for negative handlinger som kan føre til mobbing. Noen av de viktigste tiltakene her er dersom de voksne er flinke til å se og stoppe begynne mobbeatferd, kan de avvikle et uønsket utviklingsmønster før mobbing har fått tid til å formeres (Idsøe & Roland, 2020, s. 17-19).

Lund (2020) har mange gode tanker om å se alle barn. Hun skriver at det å se barn handler om å se *alle* barn. Noe av det som innebærer å se alle barn er å ha gode rutiner som sørger for at absolutt alle barn blir sett av en voksen hver eneste dag. Dette kan blant annet handle om voksne som forstår at noen barn kan være mer utfordrende å se på en god måte fordi de irriterer oss, utfordrer oss eller får oss til å føle oss dumme eller maktesløse og lite kompetente til jobben som utføres. På den andre siden kan det være de *stille* barna som blir borte i den hektiske hverdagen fordi de ikke krever noe fra de voksne. Og det vil med dette være opptil den enkelte voksne, den enkelte avdelingen og den enkelte barnehagen å tre frem gjennom aktiv handling og ikke bare ved ord eller gjennom velskrevne planer. Noen av de mest sentrale elementene for å se alle barn i barnehagen er blant annet observasjon, refleksjon, handling/tiltak og evaluering. (Lund, 2020 s.115-127).

Videre vil i oppgaven vil jeg se nærmere på observasjon som et viktig element når det gjelder forebygging av mobbing blant barn i barnehagen.

2.4.2 Observasjon

Ifølge Idsøe og Roland (2020) er det svært viktig at de voksne i barnehagen tar en nærmere undersøkelse av aktuelle situasjoner der barn er i uenighet om man skal kunne forstå hvilken type negativ interaksjon det er mellom de involverte barna. Videre poengterer de at observasjon er et av de viktigste verktøyet når det gjelder å få innblikk i barnas sosiale prosesser og samtidig oppdage mobbing (Idsøe & Roland, 2020).

Noe av de samme tankene deler Høiby (2003) som skriver om viktigheten til å følge med for å legge merke til urovekkende hendelser eller situasjoner. Hun skriver at av erfaring viser det

at mobbing starter som plagsom ertering. Når man merker at det er nødvendig å gripe inn og stoppe ertingen kan en snakket med barnet eller den unge det gjelder. Man kan stille seg selv spørsmål ved å si: Hvis det var meg dette ble sagt til, ville jeg blitt sint eller lei meg? Målet er å vise at det er viktig å si ifra når man blir utsatt for plagsom ertering, og at barnet kan regne med hjelp fra de voksne hvis de skulle ønske det (Høiby, 2003).

2.4.3 Sosial kompetanse

Barna trenger å lære mange sosiale ferdigheter for å utvikle positive relasjoner til andre barn og på denne måten etablere seg gode vennskap, samt forebygge mobbeatferd (Idsøe & Roland, 2020). Barnehagen kan være et trygt og godt læringsmiljø der barna kan tilegne seg akkurat dette. Når små barn i barnehagen leker og praktiserer relasjonell kompetanse i samhandling med andre barn og voksne, og på bakgrunn av dette bør derfor den forebyggingen av mobbeatferd tas i betraktning som en naturlig del av den daglige pedagogikken til barnehagen. Videre poengtere de at sosial kompetanse kan fremmes gjennom presentasjoner, ved å vær et godt forbilde for barna, gjennom fortellinger, samlinger, rollespill, lek eller andre aktiviteter som er tilpasset barnas utviklings og aldersnivå. Lek sies å være den aller viktigste læringsarenaen for barn og har stor betydning for deres generelle utvikling, men spesielt når det gjelder den sosiale kompetansen. På bakgrunn av dette er lek også spesielt viktig for forebygging av mobbing i barnehagen (Idsøe & Roland, 2020).

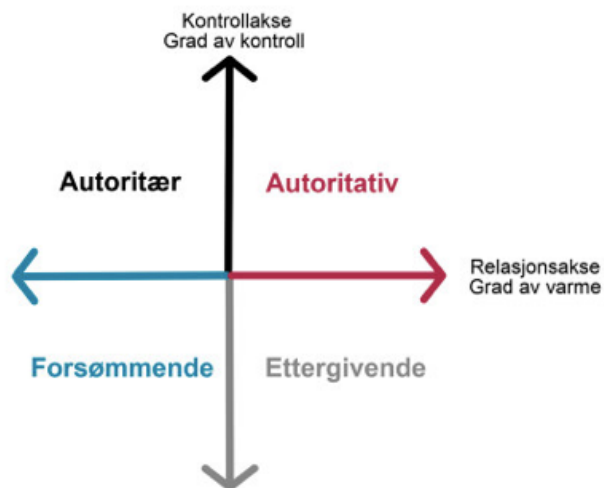
Helgesen (2020) henviser til Olweus (2005) sine tanker om sammenhengen mellom mobbeatferd og sosialkompetanse som viser å være skeptisk til effekten av arbeid med sosial kompetanse som et tiltak for å forebygge mobbing i barnehagen. Ifølge Olweus er det en nokså liten grunn til å tenke at negativ atferd som mobbing vil reduseres eller forsvinne ved hjelp av ulike resurser eller programmer i sosial kompetanse. På en annen side kommer det frem at det finnes stor verdi i å fremme sosial kompetanse blant barn, men at det nødvendigvis ikke er tilstrekkelig når det gjelder å forebygge mobbing (Helgesen, 2020). Videre skriver Helgesen (2020) at arbeid med sosial kompetanse kan vi se på som et nyttig redskap for å forebygge mobbing i barnehagen, mens behandlende tiltak mot mobbing krever mer nøyaktig kunnskaper om mobbing, samtidig som det behøves flere strategier for å bekjempe mobbeatferd. Nå som vi ser at det finnes mobbing blant barnehagebarn også, vil det muligens være nødvendig for barnehageansatte å ha mer konkret kunnskap om mobbing, ikke bare om sosial kompetanse (Helgesen, 2020).

2.4.4 Autoritative voksne og relasjonsbygging

De voksne sin relasjon til barn kan stå sentralt når det gjelder forebygging av mobbeatferd i barnehagen (Lund, 2020, s.114-120). Videre skriver hun at de ansatte sin forståelse av barn og barns atferd er grunnlaget for om de voksne ser, reflekterer, handler og evaluerer egen praksis. Det finnes mye forskning som viser betydningen av kombinasjonen av varme og tydelighet som to av de mest sentrale elementene i møte mellom voksne og barn. Noe annet viktig som kommer frem er at det alltid er de voksne som er ansvarlige for å danne gode og trygge relasjoner med barna. Det er barnas erfaringer og opplevelser omkring relasjonene til de voksne som gir forutsetning på om de føler seg trygge eller utrygge. Dersom de voksne har opparbeidet seg gode relasjoner med barna, kan barna uavhengig om en situasjon oppleves utrygg ha en grunnleggende trygghet i seg selv at de voksne passer på (Lund, 2020, s.115-127).

For å opparbeide seg og ta vare på trygg tilknytning, samt utvikle nye tilknytninger og kompetanse for utrygg tilknytning, er det behov for relasjonskompetansen (Killèn, 2012). Relasjonskompetanse er den mest vesentlige kompetansen en førskolelærer eller andre som arbeider med barn må ha. Det er gjennom relasjonen en på best mulig måte kan støtte alle barn i sin utvikling og hjelpe de barna som trenger det ekstra. Kompetansen gir mulighet for utvikling av en autoritativ oppdragsstil som handler om å ha gode måter å lede og sette grenser på, samt å ha gode omsorgskvaliteter (Killèn, 2012).

I en annen forskning kommer også viktigheten av den autoritative voksenrollen frem som et forebyggende arbeid mot mobbing. Idsøe og Roland (2020) skriver at når det gjelder forebygging av mobbeatferd blant barn anbefales det å ta utgangspunkt i den autoritative voksenrollen. Forskerne referer til Lund (2015) som bruker betegnelsen varme og tydelige voksne i arbeidet mot mobbing. Derimot kom den autoritative voksenrollen opprinnelig fra Baumrind (1991) som var opptatt av foreldrestiler og oppdragelse. Dette oppdragsperspektivet er en velkjent teori som er blitt bygget videre på og implementert i pedagogiske sammenhenger. Modellen bygger på to hoveddimensjoner, relasjonsvarme og krav/kontroll. Med relasjon menes varme, støtte og omsorg som utøves for barna. Krav/kontroll-aksen handler mer om at de ansatte setter krav om positiv atferd og lærer barna positive tilnærminger. Dimensjonene som nevnes skal ses i sammenheng med hverandre, og det kan se ut som at det er sammenhengen og kombinasjonen mellom dimensjonene som gir de beste resultatene (Idsøe & Roland, 2020).

Baumrinds autoritative modell. Grafikk: Utdanningsforbundet

Etter hvert har det blitt utviklet en større «modell» som tar utgangspunkt i den autoritative voksenrollen. Modellen over illustrerer denne. Det å være en autoritativ voksen handler om høy varme og høy på krav og grenser. Den ettergivende handler om høy på varme og lav på krav/kontroll Den autoritære voksne har høye krav/grenser og lav varme. Forsømmende voksne er lav på både varme og krav/grenser (Idsøe & Roland, 2020).

Ifølge Idsøe og Roland (2020) kan blant annet banking time være et sentralt tiltak når det gjelder mobbing i barnehagen. Dette fordi du danner gode og trygge relasjoner mellom voksne og barn. Begrepet «Banking time» kommer frem at er en form for kvalitetstid over en viss periode mellom voksen og barn hvor hovedmålet er å etablere gode interaksjoner dem imellom. Banking time skal være lystbetont, og barnets ønsker skal være ledende for hvilke aktiviteter som velges. Gjennom en slik kvalitetstid kommer den voksne tett inn på barnet, og skal gjennom det kunne gi god og trygg relasjonsstøtte (Idsøe & Roland, 2020).

2.4.5 Fagkompetanse

Nylig er det lagt ut en artikkel fra kunnskapsdepartementet (2021) som hevder at alle barn og elever har rett til et trygt og godt læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Videre i artikkelen kommer det frem at regjeringens tiltak for å fremme et trygt og godt barnehage/skolemiljø innebærer blant annet økt kompetanse til barnehager, skoler og eiere

som trenger eller ønsker støtte til å forebygge, avdekke samt håndtere mobbeatferd. De ansatte skal ha kompetansen til å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehagen og på skolen. Det er utarbeidet en kompetansepakke som ligger på udir.no som er tilegnelig og gratis for alle. Pakken skal blant annet bidra til en kollektiv kompetanseheving, der ledelsen og resten av personalet deltar i en felles utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Arbeidet med kompetansepakken skal gi de ansatte innsikt i ulike faglige perspektiver på arbeid med barnehagemiljø, mistriivsel, krenkelser, vold, diskriminering, mobbing og trakassering (Kunnskapsdepartementet, 2021).

Idsøe og Roland (2020) som skriver at for å oppnå fremgang i arbeidet mot mobbing er god og tydelig ledelse nøkkelen til suksess. Med nok kompetanse og fokus på mobbingen kan det gradvis bli en mer av det daglige arbeidet i barnehagen (Idsøe & Roland, 2020).

3. Metodisk tilnærming

I dette kapitlet vil valg av metode og gjennomføring av metode bli presentert. I oppgaven ble tre pedagogiske ledere intervjuet. Målet med undersøkelsen var å finne ut hvordan en har tatt i bruk den nye aktivitetsplikten i praksis, og hvordan denne kan påvirke arbeidet mot mobbing i barnehagen. Videre for å få innblikk i pedagogenes erfaringer og opplevelser omkring mobbing blant små barn, og hvilke forebyggende arbeid de benytter seg av for å stoppe mobbeatferd i barnehagen.

Først i dette kapitlet vil valg av metode bli presentert, som vil bli forklart og begrunnet. Deretter blir det vitenskapelige grunnlaget lagt frem. Videre kommer vi inn på kvalitativ forskningsmetode med hovedfokus på det kvalitative forskningsintervju og semistrukturert intervju. Datainnsamlingen blir videre presentert der utvalget, informasjonsskriv, samtykkeerklæring, intervjuguide og gjennomføringen av forskningsintervjuene legges frem. Bearbeiding av tolking av data tar for seg transkriberingsprosessen, samt koding og kategorisering. Heretter tar kapitlet for seg kvalitetskriterier der man går inn på validitet, reliabilitet og generalisering. Avslutningsvis blir forskningsetikk og mulige feilkilder beskrevet.

3.1 Valg av metode

Ifølge Kleven og Hjordemaal (2018) starter forskning med en undring og et spørsmål, og fortsetter med arbeid som enten kan besvare eller i alle fall belyse det aktuelle spørsmålet. Videre poengterer de at det på bakgrunn av dette kommer det frem to ulike «definisjoner» av forskningsmetode der alternativ en handler om at en forskningsmetode er de fremgangsmåtene vi bruker for å få besvare eller belyse spørsmål vi har stilt. Det andre alternativet er at forskningsmetode er de fremgangsmåtene vi bruker for å få kunnskap. Begge alternativene er fornuftige, og sett fra en side har det liten betydning for fremstillingen og forståelsen om vi velger det ene eller det andre alternativet (Kleven & Hjordemaal, 2018).

Den kvalitative metodetradisjonen har profilert seg som et alternativ til tidligere empirisk metodetradisjon, som kalles for kvantitative metoder. I en periode har de to empiriske metodene vært temmelig kritiske mot hverandre, noe som nok delvis skyldtes misoppfatninger av hverandre tradisjoner. I dag har vi en større forståelse for at de to tradisjonene har hver sine sterke og svake sider, og derfor kan utfylle hverandre (Kleven & Hjordemaal, 2018).

I kvalitative metoder prioriteres annerledes enn tidligere har vært prioritert i kvantitative metoder både når det kommer til datainnsamling og når det gjelder analyse og tolkning av resultater. Mens på den andre siden har kvantitative metoder prøvd å «objektivisere» prosessene ved å holde en viss distanse mellom forskeren og forsøkspersonene, motsetning til kvalitativ metode der en prioriterer nærhet. Denne nærheten, sammen med fleksibiliteten som følger av at datainnsamlingssituasjonen ikke er så fastsatt på forhånd, kan gi forskeren tilgang til kunnskap, som ellers kunne vært vanskelig å få tak i. Dette kan gi oss dypere kunnskap enn den overflatekunnskap som enkelte kvantitative metoder gir (Kleven & Hjordemaal, 2018).

Temaet og problemstillingen for denne oppgaven er utgangspunktet for valget av forskningsmetoden. Problemstillingen er: «*Hvordan forstå og forebygge mobbing i barnehagen, og hvordan vil ny aktivitetsplikt påvirke dette arbeidet?*» Oppgaven tar for seg hvordan Ped.ledere, styrer og barnehagemedarbeidere forstår begrepet mobbing i barnehagen, og hvordan de forebygger mobbeatferd blant små barn, samt om ny aktivitetsplikt påvirker dette arbeidet. Når en skulle prøve å finne ut av dette ble en kvalitativ forskningsmetode brukt.

Studien er en case studie som vil si at den studerer et fenomen ut ifra en enhet. I dette tilfellet blir mobbeatferd fenomenet som studeres i en isolert barnehage, der ulike intervjuer fra forskjellige profesjonsroller er gjennomført, for å besvare forskningsspørsmålet. Ved å bruke denne metoden kunne man få en bedre innsikt og mer dybde i hvordan pedagoger forstår og arbeider for å forebygge mobbeatferd blant barnehagebarn. En strukturert intervjuguide med åpne spørsmål ble mulig da jeg benyttet meg av en semistrukturert intervjuguide. På grunnlag av dette ble en kvalitativ forskningsmetode det rette valget for denne oppgaven. Grunnen til at en case studie ble gjort var fordi korona har gjort det vanskeligere for barnehager og spesielt pedagoger og ta seg tid til å stille til intervju både fysisk og gjennom teams eller zoom. Dette på bakgrunn av at flere barnehager har gitt uttrykk for at de har nok å ta stilling til på grunn av situasjonen vi er i. I belysning av dette valgte jeg å bruke de ansatte i barnehagen jeg jobber som ekstra resurs til oppgaven og da ble en case-studie relevant, ettersom jeg kun studerte ulike profesjonsroller kun ut ifra en barnehage.

3.2 Vitenskapsteoretisk grunnlag

Den forståelsen forskeren utvikler av data ifra forskingsprosessen, må ses i sammenheng med den forståelsen vi tar med oss inn i prosjektet. Forskeren vitenskapsteoretiske grunnlagt har betydning og utvikler et utgangspunkt for forståelsen til forskeren. For å fremme informantenes tanker, erfaringer og meninger om mobbebegrepet og arbeid for å forebygge mobbing i barnehagen er det blitt brukt en fenomenologisk og hermeneutisk fremgangsmåte.

3.2.1 Fenomenologi

Fenomenologi er et bestemt begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene ut ifra den forståelsen at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter (Kvale & Brinkmann, 2018). I følge Thagaard (2018) tar fenomenologien utgangspunkt i den subjektive opplevelsen som ønsker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer og opplevelser. En subjektiv mening om noe, preges av personlig oppfatning og opplevelser. Forskerens refleksjoner over egne opplevelser kan på bakgrunn av dette danne et utgangspunkt for forskingen. I en slik tilnærming er det viktig at forskeren er åpen for erfaringene til de personene som studeres. Noe av det mest sentrale innenfor fenomenologien

er å forstå fenomener på grunnlag av perspektivene til de personene vi studerer og beskrive omverden slik den erfares av dem. Fenomenologien bygger på en underliggende antakelse om at realiteten er slik mennesker oppfatter at den er (Thagaard, 2018). Målet med studien er å kunne forstå og forklare ulike fenomen ut ifra informantenes synspunkter slik de erfares av dem. På bakgrunn av dette har oppgaven en fenomenologisk tilnærming da jeg ønsket å finne ut om informantenes kunnskaper og erfaringer rundt mobbe-begrepet, samt deres tanker om forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen. Jeg ønsker å få frem informantenes subjektive opplevelse omkring mobbing blant små barn, hvordan de arbeider for å forebygge mobbing, og om ny aktivitetsplikt har betydning for dette arbeidet.

3.2.2 Hermeneutikk

Innenfor kvalitativ forskning står hermeneutikk sentralt med tanke på at datamaterialet ikke bare skal forklares, men også ses i sammenheng og tolkes (Thagaard, 2018). Hermeneutikken bygger på prinsippet om at mening kun kan forstås i lys av den sammenhengen vi studerer, er en del av. Vi forstår delene i sammenheng med helheten (Thagaard, 2018). I denne oppgaven er hovedmålet å belyse de ulike profesjonsrollene sine erfaringer omkring mobbing i barnehage og hvordan de arbeider for å forebygge mobbeatferd med særlig vekt på om ny aktivitetsplikt har noen betydning for dette arbeidet. For meg som forsker innebærer dette at jeg grundig beskriver og tolker informantenes utsagn. For at jeg skal kunne få svar på problemstillingen min om hvordan de voksne arbeider for å forebygge mobbing og om ny aktivitetsplikt har noe å si for dette arbeidet, må informantenes antakelser ses i sammenheng med hverandre og som en del av en kontekst. Som forsker må en være åpen for informantenes erfaringer og holdninger omkring temaet og prøve å sette seg inn i deres situasjon. Ifølge Thagaard (2018) legger en hermeneutisk tilnærming vekt på at det ikke kun finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivåer. Dette sier noe om hvor viktig det er å være bevist på at det ikke finnes ett fasit svar, og at en må ta innover seg og være åpen for de svarene. Min profesjon som barnehagelærer og kunnskapen jeg har fått gjennom studiene vil ha betydning for hvordan jeg tolker dataen jeg samler inn, noe som er viktig å være klar over. Den kjennskapen jeg har som barnehagelærer og det jeg har lært av å jobbe i barnehage, kan påvirke min tolkning av tekst og analyse. Dette er noe som vil bli beskrevet mer senere i metodedelen.

3.3 Kvalitativ forskningsmetode

Formålet med kvalitativ forskning preges av entusiasme, spenning og nye muligheter. Denne type forskning studerer livet fra innsiden og retter oppmerksomheten mot hvordan de enkelte lever livet sitt. En viktig målsetting med kvalitativ forskning er at vi får en forståelse av sosiale fenomener. Dette kan vi få til ved å bruke studier som er preget av nærkontakt mellom forskeren og deltakeren i felten. Nærkontakt mellom forsker og deltaker kan bidra til at forskeren får mer konkrete data om personene og deres situasjoner som vil være sentrale i studien. På en annen side har analyser av verbale og visuelle uttrykksformer blitt mer vanlig når det gjelder kvalitativ forskning (Thagaard, 2018).

Når vi skal se på den grunnleggende strukturen i et kvalitativt forskingsdesign kan vi bruke Maxwell (2009) sin interaktive modell. Modellen tar utgangspunkt i fem forskjellige komponenter: mål, teoretisk rammeverk, forskningsspørsmål, metode og validitet som påvirker hverandre.

Mål: Handler om forskerens syn på hvorfor man ønsker å utføre studien, motiv og hensikten med studien (Maxwell, 2009). Målet med denne studien er å finne ut hvordan styrer, pedagoger og medarbeider definerer mobbebegrepet, og om den nye aktivitetsplikten har noe å si for dette arbeidet, samt forebyggende arbeid og tiltak barnehagen tar i bruk.

Teoretisk rammeverk: Rammeverkets funksjon er å gi informasjon til resten av designet. Det skal hjelpe forskeren med å vurdere målene, utvikle og velge realistiske og relevante forskningsspørsmål og metoder. Det handler også om hvordan forskeren forstår og oppfatter det en ønsker å undersøke, nåværende teori og tidligere forskning (Maxwell, 2009).

Forskningsspørsmål: Denne komponenten handler om hva forskeren ønsker å lære eller forstå gjennom studien. Forskningsspørsmål er en nøkkelkomponent som i stor grad vil påvirke og bli påvirket av alle de andre komponentene i designet (Maxwell, 2009). Nøkkelen erler forskningsspørsmålet i denne studien vil være: «*Hvordan forstå og forebygge mobbing i barnehagen, og hva vil ny aktivitetsplikt ha å si for dette arbeidet?*»

Metode: Handler om hvordan du planlegger og strukturerer metodene dine på forhand av en studie. Metodens kvalitet kan være avhengig av studiens setting, fenomenet du forsker på og konsekvensene av strategien du bruker (Maxwell, 2009). Dette kan blant annet være en godt

opparbeidet intervjuguide og gode spørsmål som skal hjelpe å besvare problemstillingen til studien.

Validitet: Denne komponenten dreier seg om hvor troverdige resultatene fra studien er. Det er derfor viktig at forskeren stiller kritiske spørsmål til seg selv, og reflekterer rundt egne tolkninger av resultatene (Maxwell, 2009). Med bakgrunn av dette er det viktig for meg som forsker å være bevisst på at kjennskap/vennskap til intervjupersonene og egne erfaringer kan påvirke resultatet i studien. Det er viktig å reflektere godt før, underveis og i etterkant av intervjuene og på best mulig måte holde egne erfaringer vekke når en studerer resultatene.

En utfordring som en kan finne i et kvalitativt design kan være å utvikle en god problemstilling. Som forsker kan man danne ett bilde i forkant av en studie på hva man ønsker å undersøke, hvilke spørsmål en vil bruke og hvilke teorier man skal studere. Det er viktig at problemstillingen er tydelig og avgrensa slik at forskeren enklere kan se hvilken retning forskingsprosjektet tar. Likevel bør ikke problemstillingen være for fastsatt at man ikke kan endre på den underveis. Som oftest kan det dukke opp nye og viktige elementer som forskeren ønsker å se nærmere på (Thagaard, 2018).

3.3.1 Det kvalitative forskningsintervju

I kvalitativ forskning kan man bruke intervju og observasjon som metode. Kvale og Brinkmann (2019) definerer det kvalitative forskningsintervjuet ved å søke og forstå verden gjennom intervjupersonens perspektiv. Gjennom forskningsintervjuet skal en i tråd med vitenskapelige forklaringer få en oppfatning av menneskers erfaring utfra opplevelser fra verden. Samtaler dannes i ulike sammenhenger som dagliglivet, litteratur og i faglige sammenheng. Det finnes ulike intervju som har forskjellige mål en ønsker å oppnå. Noen intervjuer kan ha mål om å bedre livssituasjonen til mennesker, mens andre kan være med å påvirke samfunnet. Ett forskningsintervju er en profesjonell samtale der det skapes samspill mellom intervjupersonen og informanten. I denne samtalen utvikles synspunkter mellom to personer om et bestemt tema som er interessant for begge parter. Videre skriver Kvale og Brinkmann (2015) at før en skal gjennomføre et intervju må man planlegge hvem som skal intervjues, når, hvordan og lage en intervjuguide. Den som intervjuer må være godt forberedt og vite hvordan ett intervju skal gjennomføres (Kvale & Brinkmann, 2019).

Ved å bruke intervju som forskningsmetode har informantene større mulighet til å uttrykke egne erfaringer og meninger enn ved hjelp av for eksempel et spørreskjema. På en slik måte kan man lettere få frem personers meninger og erfaringer, noe som regel er hovedpoenget med et kvalitativt intervju. Når jeg knytter dette til oppgaven min kan en lettere få innsikt i informantenes meninger og erfaring omkring mobbing i barnehage. Målet med oppgaven var å få frem styrer, Ped.ledere og barnehagemedarbeidere sine tanker omkring mobbing i barnehagen og hvordan de arbeider for å forebygge mobbeatferd, samt om ny aktivitetsplikt hadde noe å si for dette arbeidet. Med utgangspunkt i problemstillingen min og studiens metode ville det være relevant å intervju ulike profesjonsroller som arbeider i barnehagen for å få flere perspektiver og synspunkter knyttet til problemstillingen. Oppgaven rettes mot de voksnes synspunkter, erfaringer og tanker omkring mobbe-begrepet og om ny aktivitetsplikt har betydning for arbeidet deres mot forebygging av mobbeatferd hos barnehagebarn.

Det kan oppstå utfordring dersom intervjupersonen skaper utrygghet blant informantene ved å for eksempel stille seg dårlig forberedt til intervjuet. Dette kan være dersom intervjupersonen ikke introduserer intervjuets tema og innhold eller bruker intervjuguide. Dette kan medføre til at informantene ikke svarer oppriktig eller ikke ønsker å svare i det hele tatt på spørsmålene som blir stilt (Kvale & Brinkmann, 2019). En godt opparbeidet intervjuguide var klargjort på forhånd før intervjuene. På denne måten kunne jeg på best mulig prøve å unngå at intervjupersonene skulle føle seg utrygge. Tema og innhold for oppgaven ble presentert før intervjuet startet, samt enkle og innledende spørsmål ble stilt for å gi informantene en mykere start på intervjuet.

3.3.2 Semistrukturert intervju

I denne oppgaven ble det anvendt et semistrukturert intervju. Denne formen for kvalitative intervju er den mest vanligste å bruke. Som utgangspunkt for intervjuet benytter man seg av en overordnet intervjuguide i semistrukturerte intervju. Intervjuguiden skal ta utgangspunkt i problemstillingen og bestå av temaer og spørsmål som blir presentert gjennom intervjuet (Thagaard, 2019).

Når en bruker semistrukturert intervju kan informantene gjennom intervjuet komme med innspill og ta opp andre temaer som ikke i utgangspunktet var planlagt på forhånd. Som følger av dette kan forskeren følge informantenes initiativer, samtidig klare å samle inn informasjon om de ulike temaene som først var planlagt (Thagaard, 2019). På bakgrunn av dette blir

semistrukturert intervju en allsidig måte å få tak i informasjon på, tillegg til at informantene kan komme med egne innspill og forslag.

3.4 Den innsamlede data

Før datainnsamlingen ble utført ble det sendt en liten presentasjon av oppgaven til Norsk vitenskapelig datatjeneste (NSD). Prosjektet ble her godkjent og innsamling av data kunne starte (Se vedlegg 1).

3.4.1 Utvalg

Når vi snakker om utvalget i kvalitative studier skriver Thagaard (2019) at vi vurderer utvalgets utforming og størrelse i forhold til de analytiske mål vi har med prosjektet. Noen av utvalgene som nevnes er strategiske utvalg, tilgjengelighetsutvalg, kategoribaserte utvalg og typisk eller spesielle utvalg (Thagaard, 2019).

Når han forklarer noen av de ulike utvalgene skriver han at i tilgjengelighetsutvalg kan man bruke formelle henvendelser for å få tak i aktuelle informanter (f.eks. gjennom skolestyrer eller fylkesmannen). I denne type utvalg velger en deltaker som egner seg godt til forskningen. På den andre siden vil problemet med denne metoden være at utvalget kan bestå av personer som kommer fra samme miljø (Thagaard, 2018).

Kvoteutvalg brukes for å oppfylle en bredde i utvalget. Dette kan for eksempel være dersom en skal undersøke sammenhenger mellom alder og forståelse av kjønn. Når man velger ut informanter som er aktuelle i forhold til det en ønsker å studere kalles dette for typiske utvalg. Ett eksempel på dette kan være: «skilte foreldre-mestring, omsorg og livskvalitet» da inneholder utvalget ditt av skilte foreldre. Når vi snakker om spesielle utvalg velger man personer eller situasjoner som er spesielle i forhold til det fenomenet man ønsker å studere (Thagaard, 2018).

Ifølge Thagaard (2018) bør ikke utvalgets størrelse i kvalitative studier være større enn hva som er mulig å gjennomføre. Størrelsen på utvalget er uavhengig av hvor mange kategorier vi tar med i utvalgte. Den største problematikken ved tiden og ressursene som setter begrensninger for størrelsen av utvalget. Som oftest er det lettere å få godkjennelse av deltakerne dersom man skal intervju fremfor å observere. På en annen side er ikke adgang til felten alltid like lett å få til, ettersom noen miljøer er mer reserverte enn andre. Et godt

opparbeider tillitsforhold til deltakerne i forskningen kan hjelpe forskeren å bli akseptert (Thagaard, 2018).

Antall informanter i denne studien ble valgt med tanke på tiden og prosjektet, samtidig som det skulle være tilstrekkelig nok for å besvare studien problemstilling. Informantene som er valgt er fra samme barnehage, da jeg hadde utfordringer med å finne mange nok ulike barnehager og ansatte som hadde tid og kapasitet til å stille til intervju. Flere av de kontaktede barnehagene gav utrykk for at verken tiden eller antall voksne strakk til for at de kunne stille til intervju. Mye av grunnen til dette var på grunn av korna-situasjonen som gjorde det vanskelig for flere å forlate kohort gruppen sin, da de kun var en voksen per barnegruppe. På bakgrunn av dette ble derfor ulike ansatte i en bestemt barnehage intervjuet.

Det ble gjennomført fem intervjuer med: en styrer, to pedagoger og to barnehageassistenter. Grunnen til at jeg gjorde det på denne måten var for å se om deres profesjonsroller kunne ha noe å si for kunnskap om mobbeatferd og forebyggende arbeid mot mobbing og kjennskapet til ny aktivitetsplikt og dens mulige påvirkning til arbeidet mot mobbing. Mange utfordringer på veien, ettersom jeg brukte mye tid på å lete etter aktuelle barnehager som kunne stille til forskningen. Til slutt ble jeg og min veileder enig om å velge ut ulike ansatte i en bestemt barnehage. Den aktuelle barnehagen jeg til slutt valgte er barnehagen jeg selv jobber i. Dette ble den enkleste og mest tilgjengelige måten å studere problemstillingen på, da situasjonen med COVID-19 gjorde det vanskelig.

3.4.2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Før intervjuene startet ble et kort informasjonsskriv en forespørsel om deltakelse sendt ut til informantene (Se vedlegg 2). Informantene fikk på denne måten et innblikk i hva oppgaven handlet om, problemstillingen og om hva det innebærer å delta i forskningen. I informasjonsskrivet ble også informasjon om anonymisering og konfidensialitet nevnt. I forkant av intervjuene ble det sendt ut et samtykke skjema til informantene som de skrev under på før de ble intervjuet (Se vedlegg 2).

3.4.3 Intervjuguide

På forhånd av intervjuene ble det planlagt en semistrukturert intervjuguide (Se vedlegg 3). I intervjuguiden kommer det frem temaer og spørsmål knyttet til problemstillingen om mobbebegrepet, erfaringer omkring mobbing i barnehagen, ny aktivitetsplikt og forebyggende

arbeid. Det ble valgt å bruke en semistrukturert intervjugudie da jeg kunne skape en mer bestemt ramme rundt samtalen samtidig som jeg åpnet opp for innspill og forslag fra informantene. Som følger av dette kunne jeg som forsker ta innover meg informantenes forklaringer, samtidig få frem den informasjonen som trengtes for å besvare problemstillingen.

Intervjuet startet med en kort introduksjon av studiens formål, samt studiens problemstilling. Videre ble det lagt frem noen enkle spørsmål som handlet om hvilke type barnehage de jobbet i (privat eller kommunal) og om de jobbet på stor eller liten avdeling. Disse spørsmålene var ikke relevante for oppgaven min, men skulle være til hjelp for å gi informantene en mykere start på intervjuet. Deretter ble mer relevante spørsmål som krevde mer refleksjon av informantene lagt frem. Spørsmålene vinklet seg mot begrepet mobbing, ny aktivitetsplikt og forebyggende arbeid og tiltak knyttet til mobbing i barnehagen. Avslutningsvis i intervjuet fikk informantene mulighet til å komme med egne innspill eller spørsmål om det var noe de synes var uklart. De kunne også komme med tilbakemelding omkring temaet eller hvordan de opplevde deltakelsen med oppgaven.

3.4.4 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført gjennom face-time, grunnet COVID-19. Varigheten til intervjuene varierte litt, men lå et sted mellom tjue til førti minutter per intervju. Alle intervjuene ble tatt opp på lydbånd, slik at det ble lettere å holde fokus og gjenskape informantenes tanker og refleksjoner i etterkant av intervjuingene. I informasjonsskrivet ble det lagt frem at intervjuene ble tatt opp på lydbånd slik at informantene var informert om dette på forhånd av intervjuet. Ifølge Kvale og Brinkmann (2018) er lydopptak av intervjuer en av de vanligste måtene å registrere en samtale på. På denne måten kan man lytte til opptaket flere ganger dermed enklere og bedre få med seg hele innholdet i samtalen. Informantene ble også i informasjonsskrivet informert om at det var frivillig å delta, og at en kunne trekke seg når som helst fra intervjuet. Det ble også informert om at lydopptaket kun skulle brukes til oppgaven, og at informasjonen ville bli behandlet konfidensielt og slettet når oppgaven var endelig. Avslutningsvis ble det enighet om at hvis informantene lurte på noe eller hadde noe de ønsket å tilføye kunne de kontakte meg på mail.

Etter hvert intervju noterte jeg meg tanker omkring intervjusituasjonen for å kunne reflektere over om det var noe jeg kunne gjøre annerledes til neste intervju. Etersom intervjuene ikke

vare fysiske erfarte jeg at det var enklere for informantene å slappe av, da de gav uttrykk for at det ikke var like «skummelt» når intervjuet foregikk over face-time. Noen av informantene gav utfyllende svar, mens andre var mer uklare i måten de kommenterte spørsmålene på. De informantene som hadde mer uklare forklaringer, var det behov for å bruke oppfølgingsspørsmål noen plasser for å få et ordentlig svar på det jeg var ute etter. På samme måte som det var viktig å få utfyllende svar på spørsmålene var en fleksibel på rekkefølgen av dem og lot informantene forklare uten å avbryte. Det viste seg at intervjuguiden ble et viktig verktøy, ettersom det viste seg å være relevant å stille spørsmålene på en måte som oppmuntret informantene til å gi utfyllende svar. På grunn av den ikke-fysiske tilstedeværelsen på intervjuingene ble det svært viktig å være lyttende til informantenes svar, for å høre om en fikk svar på det en ønsket. Det gjorde det også enklere å vite om en hadde behov for å stille oppfølgingsspørsmål eller ikke.

3.5 Bearbeiding og tolkning av data

I denne delen av kapitlet blir analyseprosessen presentert fra transkriberingen av intervjuene til koding og kategorisering av dataen. Det er dette som vil gi grunnlaget for funnene som blir lagt frem.

3.5.1. Transkriberingsprosessen

For å hente inn data ble det gjennomført ulike intervjuer. Hvert intervju ble transkribert og satt inn i det kvalitative analyseverktøyet NVIVO.

Transkriberingsprosessen gjorde at jeg ble godt kjent med det innsamlede datamateriale ettersom jeg måtte høre det gjentatte ganger for å kunne etterlikne forklaringene til informantene skriftlig.

Når intervjuer transkriberes fra muntlig til skriftlig form ifølge Kvale og Brinkmann (2018) blir intervjusamtalene strukturert slik at de egner seg bedre for analyse. Når datamaterialet statueres til tekst blir det lettere å få god oversikt og statueringen er begynnelsen på analysen. Forskere som transkriberer intervjuene selv, lærer mye om sin egen intervjustil. Underveis i transkripsjonen vil de til dels huske eller gjøre deg tanker omkring de sosiale og emosjonelle aspektene ved intervjusituasjonen. Allerede nå vil en ha påbegynt meningsanalysen av det som har blitt sagt (Kvale & Brinkmann, 2018). I denne transkriberingsprosessen er alle ord, pauser, og uttrykk som ehh, hmm eller liknende skrevet ned. Kvale og Brinkmann (2018)

skriver at det ikke finnes noen konkret standardsvar på om pauser, sukk, latter eller liknende skal være med i transkriberingsprosessen eller ikke. På bakgrunn av dette ønsket jeg likevel å gjøre transkriberingen så nøyaktig som mulig, og derfor ble pauser og følelsesuttrykk tatt med. For å sikre anonymiteten til informantene blir intervjupersonene referert som medarbeider 1 og 2, pedagog 1 og 2 og styrer.

Transkriberingsprosessen var svært tidkrevende og omfattende. Dette gjorde at jeg ble godt kjent med det innsamlede datamaterialet som gjorde resultat og drøftingsdelen noe enklere å skrive.

3.5.2 Koding og kategorisering

I følge Thagaard (2018) er koding og kategorisering en av de vanligste formene for kvalitativ analyse. Koding og kategorisering er et verktøy som bidrar til å organisere den innsamlede dataen. Koding innebærer at vi deler opp teksten og angir utsnitt av teksten med kodeord. Vi deler teksten inn i mer generelle kategorier når vi grupperer de temaene vi har kodet i overordnede kategorier. Det vil si at det å kategorisere dataen innebærer å sette informantens forklaringer inn i et bestemt system. Kategorisering av data representerer både et analytisk hjelpemiddel og en begrensning (Thagaard, 2018). I denne oppgaven ble det brukt koding og kategorisering for å klassifisere datamaterialet. Programmet NVIVO ble brukt i denne studien for å kode og kategorisere informantens utsagn.

3.6 Kvalitetskriterier

Kvalitetssikring av forskning er det krav om når det kommer til vitenskapen. Når en skal studere kvaliteten kan man benytte seg av egenskaper som reliabilitet og validitet. Når det gjelder reliabiliteten knyttets det mot vurdering av forskningens pålitelighet, mens validiteten handler om forskningens gyldighet av de tolkningene forskeren kommer frem til (Thagaard, 2009). Begrepene vil nærme bli presentert og vurdert ut ifra hvilke vurderinger som er gjort i denne studien.

3.6.1 Validitet

Ifølge Thagaard (2018) så kan vi knytte validiteten til resultatene av forskningen og hvordan vi tolker den innsamlede dataen. Validitet handler om gyldighet av de tolkningene forskeren kommer frem til. Thagaard (2018) henviser til Silverman (2014) som skriver at vi kan styrke

validiteten av forskningen ved å legge vekt på teoretisk gjennomsiktighet, som også kalles for transparens. Dette innebærer at vi beskriver det teoretiske ståstedet som representerer grunnlaget for tolkningene og som viser hvordan analysen gir grunnlag for konklusjonene og tolkningene vi har kommet frem til. Når vi studerer begrepet validitet kan vi stille oss spørrende til om de tolkningene vi har kommet frem til er gyldige i forhold til den virkelige virkeligheten vi har studert. For å styrke validiteten i en forskning går en kritisk gjennom analyseprosessen (Thagaard, 2018).

Validitet i kvalitativ studie handler om gyldigheten av de resultatene vi oppdager, og hvordan vi forstår disse. Hvordan vi plasserer oss i det miljøet vi studerer har betydning for tolkningene vi kommer frem til. Den forståelsen vi utvikler for viktige spørsmål er om vi har en tilknytning innenfor det miljøet vi studerer eller om vi har en rolle som utenforstående (Thagard, 2018). I denne studien vil det være sentralt å studere forskerens tilknytning til miljøet begrepsvaliditet og ytre validitet.

Når vi snakker om begrepsvaliditet handler dette om hvorvidt operasjonaliseringen er god eller ikke. Når en skal undersøke begrepsvaliditet kan en stille seg spørrende om hvorvidt en metode undersøker det som er meningen å undersøke (Thagaard, 2018). I denne studien er det blitt lagt vekt på å bruke begreper som er sterkt knyttet til internasjonal forskning for å styrke oppgaven begrepsvaliditet. Begrepene er operasjonalisert i intervjuguiden med fokuset rettet mot denne studien. Spørsmålene som presenteres i intervjuguiden er formulert i sikte til å besvare problemstillingen. For å styrke validiteten i oppgaven ble det noen ganger stilt oppfølgingsspørsmål hvis det var noe som virket uklart, eller for å avgjøre om forståelsen av spørsmålet var riktig. Etter intervjuene ble informantene fortalt at dersom noe virket uklart eller om det var noe de ønsket å tilføye kunne de ta kontakt med meg. På lik linje kunne jeg som intervjuer ta kontakt med informantene dersom det var noe jeg lurte på. Ifølge Kvale og Brinkmann (2018) øker muligheten for at forskeren sitter igjen med funn som kan være med å svare på problemstillingen dersom man vurderer spørsmålene underveis. Underveis i forskningen (Kvale & Brinkmann, 2018). Slik jeg ser det kan det virke som spørsmålene som ble fremstilt i denne oppgaven har vært relevante for å besvare problemstillingen, som kan vise til at denne studien ser på det som er meningen å undersøke. På bakgrunn av dette kan det være mulig å styrke validiteten i oppgaven.

Grunnlaget av den forståelsen vi tilegner gjennom prosjektet preges av om vi har en tilknytning til miljøet vi studerer eller om vi representerer en utenforstående. Når vi kjenner

til miljøet fra før, har vi et utgangspunkt for å danne en forståelse «innenfra». Dette vil si at de erfaringene vi har i miljøet vi studerer kan gi grunnlag for gjenkjennelse og blir et utgangspunkt for den forståelsen vi gradvis kommer frem til. Vi forsterker tolkningen av de fenomenene vi studerer både i relasjon til nye kunnskaper og til egne erfaringer. På den andre siden kan kjennskap til miljøet vi studerer føre til at vi overser det som er ulikt fra våre egne erfaringer. En konsekvens av dette kan være at en blir ikke like åpne for nyanser i situasjonene som studeres (Thagaard, 2018).

Slik vi ser det kan kjennskap til miljøet både være en styrke og en begrensning. På den ene siden kan kjennskapet til miljøet hjelpe med å forstå deltakernes situasjon på bakgrunn av egne erfaringer og våre erfaringer kan være med på å bekrefte den forståelsen vi utvikler. På den andre siden kan vi overse viktige nyanser som ikke stemmer overens med våre egne erfaringer (Thagaard, 2018).

På bakgrunn av dette kan mitt kjennskap til miljøet jeg studerte både ha en positiv og negativ innvikling på oppgaven.

3.6.2 Reliabilitet

Når vi snakker om reliabilitet knyttes dette til studien pålitelighet der en ser på om studien er gjennomført på en tillitsvekkende og pålitelig måte. Når det gjelder kvalitativ forskning skal forsker argumentere for reliabilitet som gjøres ved å studere den innsamlede dataen. En nøyaktig beskrivelse av det innsamlede datamateriale kan føre til at forskingen kan vurderes trinn for trinn. Reliabiliteten vendes mot hvordan dataen utvikles, hvordan den samles inn og nøyaktigheten ved bearbeiding av dataen (Thagaard, 2018). I denne studien er det blitt lagt vekt på å skape en nøyaktig beskrivelse av prosessen som mulig for å styrke reliabiliteten i forskingen. Informantene i forskningen har gjennom åpne spørsmål med hovedfokus på intervjuguiden fått beskrive egne erfaringer og refleksjoner omkring temaet mobbing i barnehagen. Transkriberingen av det innsamlede datamaterialer er blitt gjennomført så grundig og nøyaktig som mulig.

3.6.3 Overførbarhet

Refleksjoner og tolkninger som er gjort i en studie kan også være nyttige i andre sammenhenger. Når vi skal se om grunnlaget for en studie er overførbart eller ikke knyttet til studien tolkningenes gyldighet. Utvalget i studien kan også spille en rolle for

generaliseringen. Dette på bakgrunn av hva forskningen representerer eller hvilke tolkninger forskningen innebærer (Thagaard, 2018). I denne studien består utvalget av frem informanter.

Temaet mobbing i barnehagen kan være relevant, samt lærerikt for ansatte i barnehagen selv om det ikke kan ses på som generaliserbart. Uavhengig om man jobber i barnehage eller ikke kan studien gi kunnskap omkring mobbing i barnehagen. Dette kan blant annet være til foreldre, lærere eller andre som leser oppgaven.

Kvale og Brinkmann (2020) stiller de seg spørrende til om funnene man får fra intervjustudier er generaliserbare der utvalget ikke er stort, og studien er gjennomført i løpet av en kort tidsperiode. I denne studien er utvalget ganske lite, samtidig som det er kun brukt informanter fra en bestemt barnehage. På bakgrunn av dette kan det tenkes at resultatene kunne vært annerledes dersom utvalget var større og flere ansatte fra forskjellige barnehager hadde blitt intervjuet. På samme måte som det mindre utvalget påvirker oppgavens overførbarhet, samtidig som den korte forskningstiden kan ha noe å si for generaliseringen. Til tross for dette vil jeg tro at resultatene fra studien styrkes dersom tolkingene kan ses igjen andres refleksjoner.

3.7 Forskningsetikk

I starten av forskningsprosjektet bør man nøye vurdere tema en ønsker å forske på (Kvale & Brinkmann, 2018). Etske problemstillinger må ivaretas helt til endelig rapport foreligger (Thagaard 2018, Kvale & Brinkmann 2018). Forskere og forskningsinstitusjoner kan kontakte NESH (den nasjonale forskningsetiske komite) for å gi en analyse rundt de etiske sidene ved et bestemt forskningsprosjekt. Dette for å kunne ivareta forskningsetiske hensyn. Datatilsynet, personvernombudet for forskning og Norsk senter for forskningsdata kan hente inn kunnskap fra NESH for støtte under behandling av søknader som gjelder håndtering av personopplysninger. NESH fremhever at forskeren skal arbeide ut fra en grunnleggende respekt for menneskeverdet (NESH 2016). I Følge Thagaard (2018) må forskningspraksisen være etisk forsvarlig slik at det ikke oppstår ubeleilige konsekvenser av å delta. Dette med tanke på å sikre intervju objekt, seg selv og fagmiljøet. I intervjuer/forskning med færre deltagere blir ofte personopplysninger behandlet, studiene innebærer ofte nær kontakt mellom intervjuobjekt og intervjuer. Fakta om personer vil fremkomme og disse kan knyttes opp mot intervjuobjektene som deltar i prosjektet, det er derfor viktig at etiske retningslinjer følges (Thagaard 2018).

Under intervjuene var det viktig for meg å få frem at all informasjon gitt av intervjuobjekt ble behandlet konfidensielt og at det ikke ville fremkomme hvilke barnehager, eller personer opplysningene stammet fra i ferdig fremlagt masteroppgave. I forkant av intervjuene ble intervjuobjekt tildelt et informasjonsskriv og et samtykkeskjema. Dette ble gjennomgått sammen, slik at intervjuobjekt kunne stille spørsmål dersom noe var uklart.

Personopplysningsloven stiller strenge krav i forbindelse med deltakelse i en undersøkelse. En skriftlig avtale kan være med å tjene som beskyttelse både for forsker og intervjuobjekt (Kvale og Brinkmann 2018). Undersøkelsens overordnede mål, formål, og hovedtrekk, samt mulige risikofaktorer og fordeler ved å delta må komme frem for å oppnå «informert samtykke». Forsker må sikre seg at de involverte deltar frivillig, at de forstår hva de samtykker til, at de ikke utsettes for risiko, samt at de er klar over sin rett til å trekke seg ut av prosjektet etter eget ønske (Thagaard 2018).

Konfidensialitet i prosjektet innebærer ifølge Kvale & Brinkmann (2018) at privat informasjon som kan avsløre intervjuobjektet ikke fremlegges. Opplysningene om deltagere må lagres på en forsvarlig måte og anonymitet må bli ivaretatt. Ifølge Kvale & Brinkmann (2018) bør oppnåelsen av faglige fordeler for intervjuobjektet og betydning av oppnådd fagkunnskap veie tyngre enn risiko for å påføre deltakeren skade.

Under studien ble det påpekt fra informantene hvor viktig de synes at temaet «Mobbing i barnehagen» er, og at det bør settes større fokus på temaet, samt reflekteres rundt. Dette er et tema som vanligvis først blir satt fokus på i barneskolen, men flere kunne kjenne igjen at mobbing allerede kan starte i barnehagen. Behov for mer kunnskap og innsikt i problemstillingen var sterkt til stede. Pedagogens hverdag og avgjørende praksis, samt kunnskap om forebygging er det som ønskes å få svar på.

Under intervjuene ble det lagt vekt på å være imøtekommende, ha forståelse for intervjuobjektets meninger, være åpen, ydmyk, oppmerksom, samt repetere svar for å få bekreftelse på riktig oppfattelse av informasjon. Spørsmålene gir rom for at intervjuobjekt fritt kunne drøfte uten å måtte oppgi sensitiv informasjon om seg selv, sannsynligheten for å skade intervjuobjektet ble derfor mindre. Med tanke på det sammensatte forholdet som oppstår i kvalitativ intervjuforskning er det viktig at etiske retningslinjer, moralsk integritet og

sensitiv informasjon blir godt tatt hensyn til (Kvale & Brinkmann 2018).

4. Resultat og drøfting

I dette kapitlet vil jeg legge frem mine funn i lys av relevant teori. Jeg har valgt å presentere mine funn og drøfting i ett og samme kapittel, da jeg synes dette gir en mer oversiktlig presentasjon av oppgaven. I oppgaven blir informantene presentert som pedagog 1 og 2, medarbeider 1 og 2 og styrer 1. Jeg har valgt å dele kapitlet inn i mindre delkapitler som knyttets til temaene i analysen. Hovedtemaene som blir presentert er mobbebegrepet, mobbing i barnehagen, ulike typer mobbing, ny aktivitetsplikt og forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen.

4.1 Mobbing i barnehagen

Alle informantene har en enighet om at det finnes forskjell på hva som er plaging/erting og hva som er mobbing. Alle informantene påpeker at dersom erting skjer gjentatte ganger, eller over en lengre periode kalles dette for mobbing. En av pedagogene definerer erting slik:

«Erting er mer engangstilfeller som ofte skjer i hverdagen, men som ikke er en god følelse for dem som blir utsatt for ertingen. Dette mener jeg ikke kan defineres som mobbing hvis det kun skjer en gang. Hvis det derimot skjer gjentatte ganger med enkelt barn over en lengre periode vil jeg si at det går over fra å være erting til å bli mobbing. Jeg synes likevel at det noen ganger er vanskelig å skille mellom hva som er erting og hva som er mobbing, ettersom de begge går ut på å gjøre negative handlinger mot andre samtidig som man ikke får med seg alle situasjoner som skjer i en travel barnehagehverdag» (Pedagog 2).

Denne forståelsen av forskjellen mellom erting og mobbing samsvarer med Høiby (2003) sin betegnelse som peker på at de aller fleste barn synes ikke det å bli ertet er gøy, men er ofte akseptert dersom det er snakk om godmodig erting i en kjærlig tone der barnet merker at man er gald i det. Likevel er ikke erting så vedvarende og ondskapsfullt som mobbing, men kan til dessuten være plagsomt. Gråsonen mellom erting og mobbing kan støttes opp av Idsøe og Roland (2021) som skriver at det er viktig at pedagogene i barnehagene er beviste på og forstår forskjellen på «vanlige» negative handlinger som slåssing, krangling, sparking eller

erting mellom to likeverdige parter og mobbeatferd. Det kan likevel være vanskelig å skille mellom disse, da begge type handlinger ofte er til stede i begge, og det kan se veldig like ut.

4.1.1 Mobbebegrepet

Videre trekker alle informantene frem at mobbebegrepet handler om negative handlinger og krenkelser overfor enkeltbarn eller enkelthendelser som går over en lengre periode. En av informantene beskriver mobbing slik:

«Mobbing er at en sterkere person enten fysisk eller verbalt utfører negative handlinger mot et svakere ledd over gjentatte ganger eller over en lengre periode. Noen eksempler på dette kan være: du får ikke være med i leken, eller du får ikke komme i min bursdag. Andre eksempler på mer fysisk mobbing kan være spark eller slåing» (pedagog 1).

Roland (2014) og Olweu's (1992) definerer mobbebegrepet ved at en person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte gnager over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller fler andre personer. Det er en negativ handling når noen med vilje påfører eller prøver å påføre en annen person skade eller ubehag. Den som blir utsatt for de negative handlingene, har problemer med å forsvare seg og er ofte nesten hjelpeløs overfor den eller dem som plager ham eller henne. Dette kan støttes opp av Sandsleth (2007) som skriver at maktperspektivet i mobbing har vært sentralt i mange år. Det som menes med dette er at makt overfor andre barn kan forekomme når ett barn får ett annet barn til å gjøre noe han eller hun ikke ville gjort. Det er en ubalanse mellom barna som blant annet kan være kroppsfysikk, personlighet eller popularitet.

En annen medarbeider definerte mobbebegrepet slik:

«Mobbing mener jeg kan være så mye. Det skal skjer negative handlinger over en lengre tid, enten at noen blir utsatt for skult mobbing gjennom tekstmeldinger, fysisk mobbing i form av spark, slåing, biting eller mobbing ved å bruke språket. Ofte kan barn som blir utsatt for mobbing bli mer innelukka, endre personlighet eller miste følelsen av å tilhøre et fellesskap» (Medarbeider1).

Det kan trekkes likheter mellom informantens tanker omkring mobbebegrepet og Lunds (2015) definisjon på mobbing som presiserer at mobbing i barnehagen skjer når barnets

grunnleggende behov om tilhørighet blir krenket. På en annen side sier Barnehageloven at formålet med den nye aktivitetsplikten er å bidra til at alle barnehagebarn skal oppleve at barnehagen er et trygt sted å være i et miljø de opplever tilhørighet, mestring og trivsel (Barnehageloven, 2021, § 42). Av den grunn kan det være viktig at barnehagen leger til rette for at alle barn skal oppleve tilhørighet og bør ha den kompetansen som trengs for fange opp mobbeatferd og stoppe den. Dette kan underbygges av Idsøe og Roland (2020) som skriver at for å oppnå fremgang i arbeidet mot mobbing er god og tydelig ledelse nøkkelen til suksess. Med nok kompetanse og fokus på mobbe-atferd blant barnehagebarn kan det gradvis bli mer innarbeidet i det daglige arbeidet i barnehagen.

I hovedsak uttrykker alle informantene at mobbing er når enkeltbarn eller grupper blir utsatt for negative handlinger over en lengre periode. Det kommer også frem at det finnes en forskjell mellom erting og mobbing, og at det er viktig å skille mellom disse. Likevel er det verdt å nevne at dette ikke er lett å skille i praksis. Noe av det som trekkes frem er at alle barn skal føle tilhørighet og oppleve barnehagen som et trygt og godt sted å være.

4.2 Begynnende mobbeatferd- liten i motsetning til stor avdeling

Alle informantene både styrer, pedagoger og medarbeidere gav uttrykk for at det er forskjell på mobbeatferd hos de aller minste barna og de eldste barna i barnehagen. Informantenes tanker kommer likevel frem på forskjellige måter når det kommer til mobbing på liten kontra stor avdeling. Den ene informanten presiserte mobbeatferd på liten avdeling i motsetning til stor slik:

«Jeg tenker at på liten er du mer med på å legge grunnlaget i forskjell til på stor avdeling der grunnlaget allerede bør være lagt. På liten avdeling tar barna leker fra hverandre, slår eller biter. Jeg vil ikke kalle dette for mobbing men mer deres utvikling og noe de må lære seg. Et eksempel på dette kan være å vente på tur. Vi er med på å danne det første grunnlaget som er en del av den sosiale kompetansen til barna og noe de kan ta med seg videre på stor avdeling» (medarbeider 1).

At det finnes forskjell mellom mobbeatferd hos de yngste barna sammenliknet med de eldste kommer også frem i andre studier (Idsøe og Roland, 2020). I tidlig alder (2-4år) er det mer jevnlig med negative handlinger av typen dytting, ta leker fra hverandre, biting, klyping, slag osv. Ofte når barna blir eldre, kan på en annen side slike handlinger i større grad handle om

ubalanse i maktforholdet mellom barna, og det kan dannes et mønster der handlingene repeteres mot det samme barnet. medarbeider (2) deler noen av de samme tankene som medarbeider (1), men utrykte i tillegg til at desto eldre barn blir til mer bevisste blir de på handlingene de gjør. medarbeider (2) sine tanker omkring mobbing på liten avdeling sammenliknet med stor kommer frem på følgende måte:

«Man tenker kanskje ikke at det forekommer mobbing på liten avdeling, ettersom barna er såpass små og ikke har mye språk. Jeg tenker at de yngste barna (0-3) ikke er bevisste på at de mobber når de for eksempel tar fra andre leker eller slår. Dette fordi de enda ikke har opparbeidet seg tilstrekkelig sosial kompetanse for å forstå at vi må vente på tur eller at andre barn kan bli lei seg når vi slår eller sparker Likevel kan barn som opplever å bli tatt fra leker eller slått få en vond følelse inni seg og bli negativt påvirket av dette. I motsetning mener jeg at barn på stor avdeling skal kunne forstå at andre barn kan bli såret når de blir utsatt for negative handlinge»

På bakgrunn av dette kan det være viktig at barnehagene legger et godt grunnlag for hvordan barn skal lære å være mot andre barn og voksne for å avdekke mobbing, og at grunnlaget legges når barn er små (0-3) for at mobbeatferd ikke skal utvikles i eldre alder. Dette kan ses i sammenheng med en studie som legger frem at det er et like stort omfang av mobbeatferd blant femåringer som hos skolebarn. Barn i barnehagealder kan vi si at mobbeatferd er i oppstarten og dersom ingen voksne er våkne og griner inn, kan denne stabiliseres (Idsøe & Roland, 2020). Det kan også trekkes parallell til Pettersens (1999) teori om hvor viktig det er å avdekke mobbeatferd allerede i barnehagen. Han skriver at til tross for dette viser forskning at andelen barn som blir mobbet i skolen er økende med synkende alder, noe som burde være en vekker for barnehageansatte.

4.2.1 Mobber de yngste barna?

Den ene informant stilte seg spørrende til om barna i barnehagen og spesielt da de aller yngste var beviste på at de mobber. Hun presiserte mobbing i barnehagen på denne måten:

«Jeg tenker at mobbing kan forekomme hos små barn også blant de aller minste. Likevel tror jeg ikke at de yngste barna er bevisste på at det de gjør kalles for mobbing. De vet derimot at de gjør noe som ikke er snilt, ettersom den som blir utsatt for de negative handlingene ofte

viser at den blir lei seg eller slår tilbake med samme mynt. Jeg tror de fleste barna vet hva de driver med, men selve begrepet at dette er mobbing vet de muligens ikke» (Pedagog 2).

De aller fleste barn blir utsatt for negative handlinger i det daglige og kan være vanskelig å definere som mobbing. Likevel kan dette oppleves smertefullt for dem som blir utsatt og kan ha innvirkning på deres utvikling. Noe av de samme poengene omkring hva som kan kalles for mobbing kommer frem hos Falck (2013) som skriver at en del barn i barnehagealder kan vise vedvarende tendens til å erte, sprake, utestenge og slå andre barn. Hun stiller seg likevel spørrende til om dette kan kalles mobbing? Hun skriver også at det har vist seg at også barnehage barn kan utestenge andre fra lek og spre rykter. Videre poengterer hun at forskning viser at barn i barnehagen som har en slik begynnende mobbeatferd øker risikoen for å fortsette med en slik type atferd i barneskolen. Det kan trekkes paralleller mellom Pedagog (2) og Falck (2013) sine tanker om begynnende mobbeatferd som ett mer passende begrep å bruke når vi snakker om barn i barnehagealder ((Beauchamp & Anderson, 2010; Bronfenbrenner, 1979). Begynnende mobbeatferd kan være et mer passende begrep i barnehagen, da det skal ta hensyn til barnas utvikling og overføringene i samspillene som leder utviklingen framover.

4.2.2 Mobber barn bevisst eller er det en del av deres utvikling?

Pedagog (1) deler noen av de samme tankene omkring mobbing som pedagog 2, men uttrykte at de eldste barna er mer klar over hva som sårer andre enn de yngste. Når det gjaldt de yngste barna dreide det seg mer om deres utvikling. Pedagog 1 uttrykte mobbing blant barnehagebarn slik:

«Barna på stor avdeling er klar over at de sårer andre barn, og treffer de rette knappene når de sier ting de vet er sårende fordi de ser at noen blir lei seg. Om dette kan kalles for mobbing, det er jeg usikker på. Men at de er bevisste på at de gjør andre vondt mener jeg de fleste er klar over at de gjør. Det ville vært naivt å tro noe annet. De yngste barna tror jeg ikke bevisst vet hva de gjør eller hva som kan såre andre. Dette tror jeg handler om deres utvikling. Når det er sagt er det de voksnes oppgave å stoppe negativ atferd med deres kompetanse og tilstedeværelse»

Falck (2013) deler noen av de samme tankene omkring sammenhengen mellom barns utvikling og mobbeatferd med pedagog 1. Hun peker på at i den senere tid har forskere blitt

flinkere til å ta hensyn til barnets alder og utvikling når man prøver å ta tak i mobbeatferd blant små barn. Videre kan det også trekkes likheter mellom Pedagog 1 sine meninger om å avdekke negativ atferd blant barnehagebarn og Falck (2013) som skriver at forskning viser at barn i barnehagen som har en slik begynnende mobbatferd øker risikoen for å fortsette med en slik type atferd i barneskolen. På bakgrunn av dette trenger voksne kunnskap om hvorfor barn utvikler mobbeatferd for å veilede små barn inn i positivt samspill. Dette kan støttes opp av Idsøe og Roland (2020) som hevder at det er behov for visse etablerte kriterier for å kunne forebygge og sette inn tiltak der begynnende mobbeatferd hos barnehagebarn er observert.

Det finnes enighet blant informantene at de yngste barna er mindre bevisste på de negative handlingene de gjør, og at årsaken til dette er deres utvikling. Videre kommer det frem at til eldre barna blir og utvikler seg, samt lærer seg sosial kompetanse til mer bevisste blir de på handlingene sine. Noe som også kommer klart frem er at de voksnes kunnskaper om begynnende mobbeatferd og tilstedeværelse har betydning for barns utvikling.

4.3 Ulike former for mobbing

Informantene viser til ulike typer eller former for mobbing som forekommer i barnehagen. Noen av formene som nevnes er blant annet utestenging, fysisk og verbal mobbing.

4.3.1 Utestenging

To av informantene legger vekt på at utestenging av enkeltbarn er det man kan definere som mobbing, men at dette må skje gjentatte ganger med samme barn. De uttrykker også enighet om at utestenging var en av de vanligste formene for mobbing spesielt blant barn mellom fire og seks år. Den ene informanten understrekte sammenhengen mellom utestenging og mobbing på denne måten:

«Utestenging er vell det jeg ser på som mobbing hvis det skjer gjentatte ganger eller over en lengre tid. Vi kan se at i barnehagehverdagen så er utesegning noe av det vi ser mest av når det kommer til mobbing av enkelt barn. Utestenging fra lek er de vi erfarer mest av i barnehagehverdagen» (Medarbeider 2).

Utestenging kan være en form for mobbing dersom det oppstår flere ganger mot enkelt barn og er trolig den mobbeformen som man legger mest merke til når det gjelder de eldste barna i barnehagen. Informantenes meninger om utestenging som en av de vanligste formene for

mobbing kan gjenspeiles i kunnskapsdepartementet (2020) som poengterer at mellom åtte og tolv prosent av barnehagebarn opplever jevnlig utestenging fra lek. De nye endringene i barnehageloven understreker at barnehagene skal jobbe systematisk for å forebygge utestenging og mobbing, og de skal skape et godt miljø der barna trives og inkluderes sosialt. Noen av de samme poengene rundt hvordan man kan arbeidet for å forebygge mobbing kommer frem hos Stette (2020) som skriver at plikten til å følge med inkluderer systematiske tiltak som for eksempel rutiner for tilstedeværelse i barnegruppen og systematisk observasjon av alle barn.

Alle informantene opplever at mobbing allerede begynner i barnehagen, der en av formene som nevnes er utestenging. Som nevnt over var det stor enighet om at utsetning var en av de vanligste metodene for mobbing, og ofte den de voksne la merke til. Rasjonell mobbing ifølge Idsøe og Roland (2020) kan blant annet være utestengning, ekskludering eller bestemme over andre. En av medarbeiderne trekker frem at mobbing også kan være i det skulte, noe som gjør det mer utfordrende å se, samt stoppe mobbingen.

«Utestengning er det av det jeg legger mest merke til når det kommer til mobbing blant de eldste barna i barnehagen. Likevel tror jeg det forekommer mye utestengning eller andre former for mobbing som er skult og vanskeligere for oss voksne å legge merke til»

(Medarbeider 2).

Dette kan støttes av Helgesen (2020) som hevder at sosial aggresjon, indirekte mobbing eller rasjonell mobbing kan forstås som nesten identiske begreper, og blir ofte utført ved hjelp av skjulte metoder som de voksne vanskelig klarer å fange opp. Noen av de samene tankene omkring rasjonell mobbing kan gjenspeiles i Falck (2013) sin teori som peker på at noen ganger møter vi på rasjonelle utfordringer i barnehagehverdagen som preger både barn og voksne. Det handler om at samspillet i gruppen forstyrres, om plaging, fysisk aggresjon eller utestenging.

4.3.2 Muntlig, fysisk og skjult mobbing

Pedagog 1 legger frem ulike former på mobbing slik:

«Jeg mener det finnes ulike varianter for mobbing. Noen av dem kan være muntlig, fysiske og skulte. Det vil være lettere å oppdage både den muntlige og fysiske mobbingen i motsetning til den skulte. Dette fordi fysisk og muntlig mobbing er lettere å se, samt høre. Et eksempel på

«muntlig mobbing kan være du har stygge klær eller du får ikke være med i min bursdag. Når det gjelder den fysiske mobbingen kommer den oftest frem ved spark, slåing eller gjennom aggresjon»

Det finnes delte meninger til pedagogens utsagn og Höistad (1999) sin teori om verbal, psykisk og fysisk mobbing. Höistad trekker frem på lik linje med pedagog 1 at verbal mobbing kan innebærer at en sier slemme og ubehagelige ting til andre ved å true eller plage. På en annen side mener han at det kan være lettere å oppdage den verbale mobbingen enn den psykiske som ofte kan være mer skult, men dette stemmer nødvendigvis ikke alltid. Derimot poengterer han at den fysiske mobbingen er lettere å oppdage fordi man kan se tegn som klær som er revet opp eller blåmerker.

Medarbeider 1 sine tanker omkring fysisk mobbing kan ses i lys i Höistads (1999) teori, ettersom medarbeider 1 utrykte at det var lettere å oppdage den fysiske mobbingen enn den verbale, ettersom du kunne se handlingen når den oppstod, men også i etterkant ved å se etter spesielle tegn.

«Den fysiske mobbing kan en lettere oppdage uavhengig om man har sett situasjonen eller ikke. Dette kan være fordi man for eksempel kan se etter tegn som skader på barnas kropp eller klær/leker som har blitt ødelagt» Dette kan støttes av Helgesen (2020) som peker på at indirekte mobbing kan forstås som vanskeligere å fange opp enn direkte mobbing.

4.3.3 Mobbing kan føre til ekskludering

Noen av informantene trekker frem ulike opplevelser og erfaringer der barn har følt seg mindre inkludert eller utestengt fra felleskapet. Styrer 1 utrykte i beskrivelsen av mobbing i barnehagen et eksempel på erfaringer der barn har vist tydelige tegn å miste tilhørighet til resten av gruppen.

«Barns måte å utrykke seg kommer frem på ulike måter. Noen eksempler jeg har «bitt» meg merke i er at barna blir mer rolige, trekker seg gjerne vekk fra resten av barnegruppen, det kan være vanskeligere å forlate mor eller far eller søker mer oppmerksomhet eller nærkontakt med de voksne på avdelingen»

Utrykkene kan ses i sammenheng med Idsøe og Roland (2020) som skriver at barn som utsettes for mobbing kan vise fysiske symptomer som vondt i magen eller hodet, føle seg

triste eller redde, nekte å gå til barnehagen om morgningene eller nekte å bli værende i leveringssituasjonen.

På bakgrunn av dette er det enighet blant informantene at utestenging forekommer ofte i barnehagen, men at det til tider kan være vanskelig å avdekke. Dette fordi mobbingen ofte kan skje i det skulte. Det kommer også frem at den direkte mobbingen er lettere å oppdage den indirekte. Det kan også tyde på at barn som blir utsatt for mobbing kan føle seg ekskludert fra felleskapet som kan føre til at barnehagen blir en vond plass å være for disse barna.

4.3.4 Verbal mobbing

Andre eksempler på ulike former for mobbing som kommer frem oss flere av informantene er blant annet ufine utsagn. En av medarbeiderne legger frem noen kommentarer som ofte kan gå igjen slik:

«Noen av de vanligste kommentarene jeg hører kan for eksempel være: han sier jeg ikke tegner fint, jeg får ikke være med i leken, øøø du har ikke fine klær på deg eller jeg vil ikke sitte ved siden av han fordi han lukter vondt. Jeg synes det er skremmende at barn allerede i barnehagealder har en slik oppførsel» (Medarbeider 2).

Dette er ifølge Idsøe og Roland (2020) beskrivelsen på verbal mobbing. Den verbale mobbingen handler om å gi andre barn stygge kallenavn, fornærme, komme med trusler eller erte. I Pettersen (1997) sin forskning blir verbal mobbing presentert som en del av den direkte mobbingen. Denne formen for mobbing er det ofte noen barn som blir systematisk terget, latterliggjort eller ydmyket ved for eksempel at noen kritiserer deres tegninger eller deres utsendende høyt der andre er til stede. Idsøe og Roland (2020) viser til ressurskontroll teorien som kan brukes som en innfallsvinkel når det gjelder å forstå barns sosiale utvikling og hvorfor enkelte barn mobber. Teorien kan være en måte å se og å forstå mobbingen på, hvorfor den oppstår, en kan finne hvem som trenger hjelp og hvilke situasjoner de voksne bør være observante på. Barn som mobber kan drives frem av belønninger som kan være å oppnå status. De som utfører de negative handlingene bør få tilrettelegging gjennom ulike tiltak som gir trening i sosial kompetanse (Idsøe & Roland, 2020).

4.4 Ny aktivitetsplikt i praksis

Når det kom til ny aktivitetsplikt for mobbing i barnehagen var både styrer, pedagoger og barnehagemedarbeidere enige om at det var på tide at det ble innført en egen plikt for hvordan en skal tre frem når det gjelder mobbeatferd blant barnehagebarn. På en annen side kommer det frem ulike perspektiver og erfaringer om informasjonen omkring den nye plikten og hvordan den skal brukes i praksis. Den ene pedagogen sine tanker omkring ny aktivitetsplikt og viktigheten rundt den kom til uttrykk på denne måten:

«Det er på sin plass at det endelig har kommet en egen plikt for hvordan en skal jobbe for å forebygge mobbing i barnehagen. Det er jo dessverre slik at det også skjer mobbing blant barnehagebarn og at det derfor er så viktig at man tar tak i disse problemene så tidlig som mulig. På denne måten har også vi som jobber i barnehagen en større mulighet for å se, samt oppdage mobbingen, som kan bidra til at barna føler seg sett og ivaretatt» (Pedagog 2)

Dette kan støttes av barnehageloven (2020) som poengterer at barnehagen er forpliktet til å reagere i tilfeller der enkeltbarn eller flere barn i en gruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. På bakgrunn av dette kan det tenke seg at ny aktivitetsplikt for barnehagen kan være med å bidra til at flere ansatte oppdager mobbing tidlig, noe som kan føre til at barn opplever barnehagen som en trygg plass å være. Dette er også avhengig av at de ansatte i barnehagen har den kompetansen og kunnskapen omkring hva ny aktivitetsplikt handler om, samt er observante i hverdagen for å lettere fange opp mobbeatferd.

4.4.1 Innføring i ny aktivitetsplikt

Noe som kan stride imot dette, er den ene medarbeideren sine tanker omkring innføringen og informasjonen rundt den nye aktivitetsplikten for barnehagen.

«Jeg har på ingen måte fått noe innføring i den nye aktivitetsplikten, hva den går ut på, hva den innebærer eller hvordan den skal jobbes med i praksis. Når jeg fikk spørsmål om ny aktivitetsplikt for barnehagen, fikk jeg en klump i magen fordi det var noe jeg ikke hadde hørt om, men som jeg tenkte jeg burde vite noe om. Jeg kan derfor ikke svare på hva mine tanker omkring den nye aktivitetsplikten er, jeg kan heller ikke komme på at den har blitt gått gjennom i forhold til mobbing i barnehagen. (Medarbeider 1).

Det kan tenke seg til at dersom personalet ikke har tilstrekkelig kompetanse innenfor mobbing i barnehagen eller ikke vet hva aktivitetsplikten innebære kan barnas opplevelse av barnehagehverdagen være utrygg eller oppleves lite inkluderende. Dette tatt i betraktning på hva formålet til utdanningsdirektoratet (2020) er, med tanke på at den nye aktivitetsplikten skal bidra til at alle barn skal føle tilhørighet og oppleve barnehagen som en trygg plass.

På en annen side kommer det frem fra styrer at innføring og informasjon om den nye aktivitetsplikten er det blitt informert om ved flere møter der alle pedagogiske ledere har vært til stede. Styreren utrykte i besvarelsen om innføring omkring ny aktivitetsplikt til personalet slik:

«Alle ansatte i barnehagen skal ha fått innføring samt mottatt informasjon om den nye aktivitetsplikten - hva den handler om, og hva den innebærer. Dette enten gjennom pedagogisk ledere på avdelingen som har deltatt på flere møter der akkurat dette er blitt tatt opp, eller gjennom personalmøter der alle ansatte var til stede»

4.4.2 Plikt til følge med

Noen av de samme tankene omkring observasjon som sentral faktor for å oppdage mobbeatferd kommer også frem i hva den andre pedagogen utrykte:

«Det er viktig å følge med på barnedynamikken i barnegruppen for å oppdage atferd man ikke ønsker. På samme måte som vi skal se hvert enkelt barn, og hvordan de er sammen med andre. Gjør du jobben din skal du klare å få med deg hvis det skulle oppstå noe. Er du observant og har et godt samarbeid med de du jobber med tror jeg dette spiller en stor rolle for å oppdage mobbeatferd blant barna» (Pedagog 1).

Pedagogen (1) sine tanker omkring observasjon kan ses igjen i Utdanningsdirektoratet (2020) som slår fast at det er en lovfestet plikt for alle som jobber i barnehagen til å følge med på om barna har et trygt og godt barnehagemiljø, både enkeltbarn og på som barn i grupper. Dette innebærer at barnehagen som organisasjon må opprette rutiner og regler som skal hjelpe de ansatte med å følge med å være til stede for barna til alle tider. Dette kan også underbygges av Stette (2020) som skriver at observasjon av barnedynamikken og enkeltbarn i aktiviteter både inne og ute er relevant når det gjelder å følge med og fange opp det som skjer. Personalet skal være oppmerksomme på gruppen samspillmønstre og endringer i disse mønstrene.

Noen av de samme tankene om ny aktivitetsplikt og de ansatte sine oppgaver i henhold til mobbing kommer også frem i besvarelsen til den ene medarbeideren.

«Alle ansatte skal observere, være på vakt til enhver tid. Vi skal være observante på endring i atferd blant barna, snakke godt sammen, ta flere observasjoner, kartlegge situasjonene om noe virker uklart og si ifra om en oppdager eller har mistanke om mobbing i barnegruppen»
(Medarbeider 1).

Dette kan ses i lys i noen av metodene utdanningsdirektoratet (2020) har utarbeidet for å fange opp negative handlinger eller situasjoner som oppstår i barnegruppen. Noen av metodene som nevnes er blant annet samtaler med barna, undersøkelser og kartlegging.

4.4.3 Plikt til å varsle eller melde i fra

En av medarbeiderne (2) uttrykte at de ikke hadde fått noe informasjon eller innføring i hva den nye aktivitetsplikten gikk ut på, men visste at den handlet om å melde ifra om en oppdager at det forekommer mobbing. Videre poengterte informanten at det ikke hadde vært noe fokus på den nye aktivitetsplikten fra jobben i barnehagen, men hadde hørt om den gjennom skolen til datteren. Her er beskrivelsen av hva aktivitetsplikten gikk ut på ifølge medarbeider 2:

«Har man plikt til å gå inn i en situasjon der man ser det forekommer for eksempel mobbing. Man har også plikt til å si ifra til dem det gjelder også til barn fra andre avdelinger. Videre har en også plikt til å melde ifra til andre voksne, samt si ifra til foreldrene til barna det gjelder eller til styrer i barnehage.»

Det kan trekkes paralleller til informantens beskrivelse om hva aktivitetsplikten innebærer og Stette (2020) som skriver at de ansatte i barnehagen skal melde i fra så raskt som er rimelig å forvente i enkelte tilfeller. Ved mistanke eller kjennskap til at enkeltbarn eller flere barn i en barnegruppe ikke har et trygt barnehagemiljø, skal det meldes i fra til styrer i barnehagen.

Styrer meddelte at dersom mobbe-sakene var svært alvorlige måtte disse tas med videre til styret i barnehagen. Saker dette gjaldt var ifølge styrer ofte preget av vold eller saker som hadde pågått over lengre tid der barnehagen ikke hadde funnet en løsning på problemet. Dette kan støttes av Stette (2020) som hevder at styrer har plikt til å melde ifra til styreleder i veldig alvorlige tilfeller. Hensikten med å melde ifra er å gjøre de som er ansvarlige for

virksomheten kjent med saken. Noen eksempler på slike tilfeller kan være saker som er særlig voldelige, eller dersom krenkelser har pågått over lang tid uten at barnehagen har klart å løse saken.

4.4.4 Plikt til å undersøke

På samme måte som en har plikt til å melde ifra er det like viktig for personalet i barnehagen å undersøke ved mistanke til at ett eller flere barn blir mobbet. Dette kan ses i sammenheng med utdanningsdirektoratet (2020) som hevder at barnehagen har plikt til å undersøke ved mistanke om eller kjennskap til at et enkeltbarn eller flere barn i en barnegruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø og finne ut årsaken til at barnet eller barna ikke har det bra.

Den ene pedagogen uttrykte at de ikke hadde tatt i bruk aktivitetssplikten i praksis enda, men at de jobbet med å forebygge mobbing på avdelingen. Pedagogens beskrivelse var slik:

«Jeg kan ikke si at vi har tatt i bruk den nye aktivitetssplikten enda, men at vi jobber med å forebygge mobbing gjennom observasjon dersom man ser urovekkende situasjoner eller når vi ser noen blir utenfor. For å oppdage disse situasjonene må vi være mer på, finne ut hva som skjer, samt finne ut hvem som blir utsatt for mobbing og hvem som utsetter andre for mobbing» (Pedagog 2).

Den andre pedagogen uttrykte i besvarelsen om hvordan aktivitetssplikten kommer til syne i praksis og hvordan de ansatte jobbet for å undersøke samt forebygge mobbeatferd slik:

«Vi har diskutert plikten i plenum på blant annet ped.leder møter, men det har ikke vært en spesiell eller grundig gjennomgang av den blant hele personalgruppen i barnehagen. Slik situasjonene er med COVID-19 får vi ikke være sammen med de andre og dermed heller ikke diskutert oss imellom. Det står likevel i årsplanen at vi skal jobbe for å forebygge mobbeatferd og en av de viktigste faktorene for å oppdage dette er å se på barnas atferdsmønster. Derimot tror jeg ikke hvis du nevner ordet «aktivitetssplikt» at flertallet av de ansatte vet hva du snakker om. Dette er ikke ord personalet er kjent med etter min mening, eller ord som blir brukt i det daglige i barnehagen. På en annen side jobber barnehagen etter hva aktivitetssplikten innebærer ettersom begrepet mobbing er noe alle er kjent med og tar på alvor»

På bakgrunn av dette kan det trolig være lettere for de ansatte å undersøke, samt oppdage mobbeatferd dersom man vet hva en skal se etter når det gjelder mobbing blant barnehagebarn. Dette kan også vise seg å være til fordel for barnas trivsel og opplevelse av barnehagehverdagen. Dette kan støttes av Stette (2020) som skriver at enkelte andre barn kan også av ulike årsaker som usikkerhet slite med å uttrykke med ord hvordan de har det. På bakgrunn av dette vil det være viktig å være oppmerksom på barns atferd når det kommer til deres trivsel i barnehagen. Barn som uttrykker seg på denne måten er det viktig at de voksne er observante på og tar grep og undersøker hva som kan være årsaken bak. Det er viktig å undersøke barnet det gjelder, men også i sammenheng med resten av barnegruppen. Det er handlingene som har noe å si for hvordan de ansatte velger å undersøke situasjonen.

4.4.5 Plikt til å gripe inn og sette tiltak

Tiltak skal øyeblikkelig settes inn når det gjelder enkeltbarn og i situasjoner der det er flere barn i en gruppe som ikke opplever at barnehagen er en trygg og god plass å være (Stette, 2020). I besvarelsen til styrer i barnehage om hvordan de bruker aktivitetsplikten i praksis og på hvilke måter de jobber for å forebygge mobbeatferd kommer det frem at barnehagen tar utgangspunkt i barnehageloven kap 7 som hevder at barnehagen ikke kan unndra seg ansvar når en mobbesituasjon oppstår ved å si at de ikke har oppdaget eller sett situasjonene. Derfor betyr det at vi må jobbe for å forebygge og ha gode rutiner for å følge med på både enkeltbarn og barnegruppen. Styrer uttrykte dette:

«I denne barnehagen bruker vi resurser på tvers av avdelingene til strukturerte observasjoner ved bekymring. Vi har rutiner for tilstedeværelse i barnegruppen. Dette kan være at en ansatt på avdelingen har ansvar for å telle barna og ha det overordnede oppsynet, mens de resterende voksne på avdelingen skal være til stede for barna i lek og samspill. Vi setter i gang tiltak dersom vi oppdager ufullstendige relasjoner og vi vet at barns om ofte blir oversett og negativt definert kan ha større sjanse for å bli mobbet. Videre er det viktig for oss i denne barnehagen at alle barn skal oppleve at de voksne tar ansvar ved negative situasjoner eller negativ oppførsel som krangling, slåing, biting eller andre fysiske krenkelser»

Dette kan støttes av Stette (2020) som skriver at barnets beste skal alltid være et grunnleggende hensyn når det tas beslutninger som handler om barn. Arbeidet i barnehagen skal sikre at alle barn skal ha oppleve tilhørighet og trygghet. Dette skal være for både situasjoner med enkeltbarn og barn i grupper.

På en annen side kommer det frem hos den ene medarbeideren at aktivitetsplikten er ukjent og at informanten ikke vet hva plikten innebærer eller hvordan den skal jobbes med i praksis, samt hva en skal se etter eller hvordan en skal sette inn tiltak dersom det skulle være nødvendig. Informanten uttrykte dette i besvarelsen om aktivitetsplikten knytte til forebyggende arbeid mot mobbeatferd:

«Ettersom jeg ikke kjenner til aktivitetsplikten, vet hva den dreier seg om eller hvordan jeg skal bruke den vil det være vanskelig for meg å drive forebyggende arbeid eller sette inn tiltak om jeg ikke vet hva jeg skal se etter. På en annen side jobber min avdeling bevisst med å få bort negativ atferd blant barna ved å for eksempel få alle barn til å føle seg sett, opparbeide gode relasjoner, lære barna sosial kompetanse og fortelle dem hvordan man skal være mot andre. Hvis vi oppdager barn som ikke har det bra, prøver vi det vi kan for å finne årsaken til dette og sette inn tiltak som kan bedre situasjonen» (Medarbeider 2).

Viktigheten av personalets kompetanse omkring hva en skal se etter når det gjelder mobbatferd hos barn kommer tydelig frem hos Stette (2020) som skriver at barnehagen skal iverksette tiltak for å sikre at alle barn skal ha et trygt miljø i barnehagen og for at dette skal fungere må personalet ha nok kompetanse rundt hvilke tiltak som skal settes inn i forhold til de ulike situasjonene.

4.5 Forebyggende arbeid og tiltak mot mobbing

Alle informantene uttrykte at de hadde ulike måter å arbeide på for å forebygge mobbing, samt ble det også nevnt ulike tiltak som ble brukt dersom mobbing fant sted.

4.5.1 Sosial kompetanse

Den ene pedagogen uttrykte hvordan de arbeidet for å forebygge mobbing slik:

«På vår avdeling ønsker vi å danne gode relasjoner til barna på avdelingen for at de skal føle seg ivaretatt, sett og for at de skal oppleve hverdagen i barnehagen som trygg og god. Jeg vil tro at dersom barna føler seg sett, samt opplever tilhørighet til felleskapet kan dette være en forebyggende faktor for mobbeatferd. Vi bruker også vennebøker som «kaninen og Haren» for å lære barna hvordan man skal være mot andre» (Pedagog 1).

Dette samsvarer med hva styrer i barnehagen utrykte barnehagen hadde fokus på når det gjaldt forebyggende arbeid mot mobbing.

«I vår barnehage har vi fokus på å snakke fint om og til hverandre, og vi har fokus på å gjøre hverandre gode og ønske hverandre godt. Vi legger til rette for utvikling av vennskap gjennom hele barnehageåret, og da med spesielt fokus om høsten som er oppstarten til nytt barnehageår. Vi har fokus på vennesamlinger, venne-regler og empati som vi mener er forebyggende mot mobbing. Dette i samhandling med at de voksne i barnehagen er oppmerksomme på enkelte barns behov, trygghet, trivsel og samspill»

Det kan med dette tyde på at vennskap og trivsel er faktorer som kan bidra til å forebygge mobbeatferd i barnehagen. Dette kan støttes av Idsøe og Roland (2020) som skriver ta barn trenger mange sosiale ferdigheter for å utvikle positive relasjoner med andre barn og på denne måten danne seg gode vennskap, samt forebygge mobbeatferd. Barnehagen skal være en trygg og god plass for at barna skal kunne tilegne seg akkurat dette. Videre poengterer de at sosial kompetanse kan blant annet fremmes gjennom å være ett godt forbilde for barna, gjennom bøker, samlinger, lek eller andre aktiviteter som stimulerer og egner seg etter barna utviklingsnivå. I en annen teori kommer det derimot frem at det finnes stor verdi i å fremme barns sosiale kompetanse, men at det nødvendigvis ikke er tilstrekkelig nok når en ønsker å forebygge av mobbeatferd (Helgesen, 2020).

4.5.2 Autoritative voksne og relasjonsbygging

Som Lund (2015) poengterer er de voksne sin relasjon til barn helt avgjørende for å forebygge mobbeatferd i barnehagen. Alle informantene var ved enighet om at gode og trygge relasjoner mellom barn-barn og voksen-barn hadde mye å si for barns trivsel, tilhørighet og utvikling. De utrykte også at dette var betydningsfulle faktorer i forebyggingen av mobbeatferd. Ifølge styreren var barnehagen opptatt av å delta i leken og være observante for å støtte og veilede barna i utvikling av relasjoner og lekekompetanse. Videre utrykte styreren at relasjonsarbeid var et viktig verktøy i arbeidet mot mobbing. Dette kom frem i styrerens beskrivelse:

«Relasjonsarbeid er svært viktig for oss i denne barnehagen, spesielt når det dreiser seg om forebygging av mobbeatferd blant barna. Vi bruker Kari Papes trafikklysmoell for å reflektere rundt voksnes relasjoner til enkeltbarn. Vi setter i gang tiltak dersom vi oppdager

ufullstendige relasjoner. På bakgrunn av dette mener jeg at det er viktig med struktur og rutiner og bruke interne møter til å opprettholde dette»

Det kan trekkes paralleller til styrens mål om relasjonsarbeid i sammenheng med mobbeatferd og begrepet «Banking time» som er et sentralt tiltak når det kommer til mobbing i barnehagen. Det fordi du skaper gode og trygge relasjoner mellom voksne og barn, og gjennom en slik kvalitetstid kommer den voksne tett inn på barnet og skal gjennom det kunne gi god og trygg relasjonsstøtte til barna (Idsøe & Roland, 2020).

Det kan virke som relasjonsbygging er en viktig faktor for barnehagen i arbeidet mot å forebygge mobbing. Den ene pedagogen utrykte relasjonsbygging på denne måten:

«Vi jobber for at alle skal føle seg sett, hørt og en del av felleskapet på avdelingen. Vi ønsker å varme omsorgsfulle, varme og inkluderende voksne som er til stede for barna om de skulle trenge noe. Vi ser også verdien i gode rutiner og regler på avdelingen for at barna skal føle seg sett og inkludert. Jeg kan tenke meg til at denne måten å jobbe på kan bidra til å opparbeide gode relasjoner med barna, som igjen kan hjelpe med å avdekke uønsket og negativ atferd» (Pedagog 2).

Dette kan samsvare med den autoritative voksenrollen som handler om at de voksne skal sette krav og grenser samtidig som de skal være trygge, gode og omsorgsfulle (Idsøe & Roland, 2020).

4.5.3 Observasjon

Alle informantene nevnte observasjon som et av flere forebyggende arbeid mot mobbeatferd. Både styrer, pedagoger og medarbeidere utrykte at observasjon var nøkkel til å oppdage misnøye eller uønsket atferd på avdelingen. De påpekte at uten å observere eller være påskrudd gjennom hverdagen kunne barna oppleve barnehagen utrygg fordi de voksne ikke la merke til urovekkende situasjoner. Den ene medarbeideren la frem observasjon som et forebyggende arbeid slik:

«For å finne ut hvordan enkelte barn har det på avdelingen må vi ha øyene åpne hele tiden. Vi må observere og vite hva vi skal se etter dersom noen blir utestengt fra leken eller blir behandlet dårlig av andre barn. Dersom vi er observante og jobber godt sammen med de andre

voksne, snakker sammen og blir enige hvordan vi ønsker å ha, tror jeg sjansen større for at vi oppdager negativ atferd i barnegruppen» (Medarbeider 1).

Dette kan samsvare med Idsøe og Roland (2020) som hevder at observasjon er et av det viktigste verktøyet når det kommer til å få innblikk i barnas sosiale prosesser og på samme måte oppdage mobbing. De samme tankene om observasjon kommer også frem hos Høiby (2003) som poengterer at det er viktig å følge godt med for å legge merke til negative hendelser eller situasjoner som oppstår i barnehagehverdagen.

4.5.4 Ansatte sin fagkompetanse

Ifølge styrer i barnehagen var fagkompetansen helt avgjørende for å ha et godt, trygg og lærerikt barnehagemiljø. Han uttrykte at barnehagens mål var å arbeide kontinuerlig med refleksjon av egen praksis og diskutere dette i interne møter. Dette kom frem i styrerens beskrivelse:

«Når vi tenker forebyggende arbeid mot for eksempel mobbing går vi et skritt opp med tanke på å strukturere arbeidet for å sikre et trygt og godt barnehagemiljø. På bakgrunn av dette vil fagkompetanse rundt dette området være helt sentralt. For at de ansatte skal kunne oppdage mobbing eller negativ atferd blant barna spiller fagkompetansen en stor rolle for at de voksne skal vite hva en se etter, hvordan en skal jobbe og hvilke tiltak som bør settes inn i henhold til årsaken. For å opprettholde fagkunnskapen diskuteres det jevnlig ulike mobbesaker i personalgruppen, for å sette i gang ulike refleksjoner på avdelingen og på huset som helhet. På denne måten lærer vi også av og med hverandre»

Det kan trekkes paralleller til styrens tanker og kunnskapsdepartementet (2021) som slår fast at alle barn har rett til et trygt og godt læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Videre kommer det frem at for å gi barn og unge et trygt og godt barnehagemiljø trengs det økt fagkompetanse til barnehagene for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing.

På en annen side trekker den ene medarbeideren frem at avdelingen hadde fått lite eller ingen innføring/informasjon om den nye aktivitetsplikten, samt hva en skal se etter, hvordan en skal handle, hvilke tiltak en bør bruke i forbindelse med mobbeatferd eller negative situasjoner som oppstår. Medarbeideren beskrev fagkompetansen omkring ny aktivitetsplikt og mobbing slik:

«Ettersom jeg vet svært lite om den nye aktivitetsplikten, hva den handler om eller hva den skal hjelpe barnehagen med, vet jeg at fagkompetanse er viktig i arbeidet mot mobbeatferd. Jeg skulle ønske avdelingene fikk mer konkret informasjon på hva en skal se etter når det gjelder mobbing eller hvilke tiltak som bør settes inn for å bedre situasjonen når den har oppstått. Jeg vil tro at personalets fagkompetanse er betydningsfull i arbeidet mot mobbing, men at de ansattes erfaringer også spiller en stor rolle» (Medarbeider 2).

For å bedre fagkompetansen til de ansatte i barnehagen har kunnskapsdepartementet utarbeidet en kompetansepakke som er gratis og tilgjengelig for alle på udir.no. Pakken skal blant annet gi personalet innsikt i flere faglige perspektiver på arbeid med barnehagemiljø, krenkelser, vold og mobbing. Pakken kan være til stor hjelp for ansatte som opplever de ikke kan eller vet nok om mobbeatferd, samt bedre deres fagkompetanse og bidra til å avdekke mobbing (Kunnskapsdepartementet, 2021). Med tilstrekkelig fagkompetanse og stort fokus på mobbeatferd kan det gradvis bli en mer av det daglige arbeidet i barnehagen (Idsøe & Roland, 2020).

5. Avsluttende ord

Studiens problemstilling var «*Hvordan forstå og forebygge mobbing i barnehagen og hva vil ny aktivitetsplikt ha å si for dette arbeidet?*» Denne er blitt belyst gjennom de ulke intervjuene med informantene gjennom en case-studie som studeres ut ifra samme enhet. Gjennom intervjuene har informantene uttrykt egne erfaringer og opplevelser om temaet mobbing i barnehagen og hvordan de arbeidet for å forebygge, samt håndtere mobbesituasjoner. Deres erfaringer er drøftet i lys av tidligere teori som har tatt utgangspunkt i temaene mobbing i barnehagen, forebyggende arbeid mot mobbeatferd og ny aktivitetsplikt.

Hovedfunnene i denne studien viser at alle informantene uttrykte at mobbing foregår i barnehagen, men at det er vanskelig å si om barna er bevisste på at de negative handlingene de påfører andre kalles for mobbing. Likevel uttrykte alle informantene at å beskrive mobbing nøyaktig var vanskelig når det gjaldt små barn i barnehagen. Alle informantene uttrykte at de viste hvordan man kan definere hva som er mobbing og hva som bare er erting. Videre i studien kom det frem at mobbing blant barnehagebarn kan være vanskeligere å definere enn hos eldre barn på skolen. Årsaken bak dette kan være større forskning på mobbing i skolen enn i barnehagen. Dette påpeker Pettersen (1997) som skriver at sammenliknet med mobbing

i skolen har det vært lite fokus på mobbeatferd i barnehage. Det kommer frem i en undersøkelse at mobbing også forekommer i barnehagen (Pettersen, 1997).

Når vi kommer innpå tema om ulike former for mobbing blir utestenging og fysisk mobbing i form av slåing, sparking og dytting nevnt som noen av de vanligste formene informantene ser i barnehagen. Alle informantene nevner utestenging som en av de vanligste måtene å mobbe på og uttrykker også at det ofte er den som er vanskeligst å få øye på. Dette kan ses igjen i forskning som peker på at rasjonell eller indirekte mobbing blir ofte utført ved hjelp av skjulte metoder som de voksne vanskelig klarer å fange opp, enn den mer direkte formen form mobbing som ofte er preget av spark, slag eller trusler (Helgesen, 2020). Funnene tilsier også at samarbeid mellom personalet har stor betydning i arbeidet med å forebygge mobbeatferd. God kommunikasjon og fagkompetanse spiller også en stor rolle for å oppdage, avdekke og håndtere mobbing i barnehagen. Alle informantene viser enighet ved at stort fokus på mobbing og forebyggende arbeid bidrar til at de ansatte er mer pålogget og observante når det gjelder barns utkiling, trivsel og atferd.

Informantenes forståelse rundt hvordan arbeide for å forebygge samt håndtere mobbeatferd dreide seg blant annet om å være trygge, gode og omsorgsfulle voksne. På lik linje med dette utrykte informantene at grensesetting og gode rutiner på avdelingen også var avgjørende i arbeidet med å forebygge mobbing. Funnene samsvarer med den autoritative voksen rollen som bygger på at man skal være gode og trygge voksne, samtidig som man skal sette krav og grenser (Baumring, 1991).

Videre viser funnene til fells forståelse om at fagkompetanse innenfor mobbing i barnehagen er en avgjørende faktor for å oppdage, avdekke og håndtere mobbeatferd. Likevel kommer det tydelig frem blant flere av informantene at fagkompetansen er liten og at de kunne ønsket seg mer kunnskap om mobbing i barnehagen derav hva en skal se etter og hvordan en skal håndtere mobbeatferd. Økt kompetanse til de ansatte i barnehagen omkring mobbing og forebyggende arbeid mot mobbing er sentralt i den nye kompetansepakken som er utarbeidet av udir (Kunnskapsdepartementet, 2021). Funnene kan tyde på at personalet mindre kompetanse om mobbeatferd i barnehagen kan slå negativt ut på om personalet oppdager mobbing blant barnegruppen eller ikke.

Noe som også kan være utfordrende ifølge alle informantene er tilstrekkelig tilstedeværelse blant barna til enhver tid. De opplever at tiden og den travle barnehagehverdagen gjør det til

tider vanskelig å være observant og få med seg alt som skjer. De peker på at dette er noen faktorer som kan gjøre at man ikke får med seg negative situasjoner som oppstår der barn blir utestengt, slått, sparket eller ikke føler seg sett. Ifølge Idsøe og Roland (2020) er observasjon det viktigste verktøyet for å få innblikk i barnas sosiale prosesser, samtidig viktig for å oppdage mobbing. Det kommer også frem at det kan være vanskelig å se forskjell på hva som er mobbeatferd og hva som er en del av barna utvikling. Derav er det viktig at personalet i barnehagen har samme oppfatning og forståelse, samt kompetanse om hvordan mobbeatferd oppstår, avdekkes og håndteres. Informantene utrykte enighet omkring sosial kompetanse som sentralt i forebyggende arbeid mot mobbing. Sosiale ferdigheter trekkes frem som viktig for å utvikle positive relasjoner med andre barn og på den måten danne seg gode vennskap og forebygge mobbing (Idsøe & Roland, 2020).

Alle informantene viser til både forebyggende arbeid og ulike tiltak for å oppdage, avdekke og håndtere mobbeatferd blant barnehagebarn. Når det gjelder den nye aktivitetsplikten har noen av informantene at de har hørt om og vet hva den handler om. Likevel poengterer de at for å få plikten inn i hverdags pedagogikken må den synligjøres og innarbeides enda mer blant alle ansatte. Informantene som ikke var kjent med den nye aktivitetsplikten utrykte at de arbeidet med sosial kompetanse og hadde fokus på å få bort negativ atferd i barnegruppen. Noen av metodene som ble benyttet var blant annet observasjon i mindre grupper, samtale med barna og samlinger som handlet om vennskap. Derav kan man tenke seg til at uavhengig om en vet hva den nye aktivitetsplikten innebærer, kan personalets fokus på sosial kompetanse og forebygging av negativ atferd bidra til å oppdage, samt håndtere mobbing. Det kan derimot stilles spørsmål ved om den nye aktivitetsplikten har noe å si for arbeidet mot mobbing dersom flere av de ansatte ikke visste hva den innebar. Derav kan en tenke seg til at plikten enda ikke følges godt nok opp eller har fått plass i det daglige arbeidet i barnehagen. Funnene viser også at de som var innforstått med hva den nye aktivitetsplikten handlet om var styrer og pedagoger i barnehagen. På bakgrunn av dette kan det være at innføringen og informasjonen om plikten har stoppet opp og ikke tilstrekkelig blitt overført til resten av personalet i barnehagen. For å oppnå fremgang i arbeidet mot mobbing i barnehagen er god ledelse nøkkelen til suksess (Idsøe & Roland, 2020). Dette kan tyde på at lederne (styrer og pedagoger) i barnehagen ikke har samarbeidet eller kommunisert godt med resten av personalet omkring hva den nye aktivitetsplikten innebærer eller hva den skal brukes til. På bakgrunn av dette kan det hende at barnehagen trenger å samarbeide, kommunisere og utvikle

mer kompetanse om hva ny aktivitetsplikt er, og hvordan man i felleskap skal arbeide for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing.

5.1 Forslag til videre forskning

Denne studien har gitt meg et større innblikk og en større forståelse i mobbebegrepet og hvordan de ansatte i barnehagen arbeider for å forebygge samt håndtere mobbing. Personalet i barnehagen har et stort ansvar og en krevende jobb som skal sikre at alle barn opplever barnehagen som en trygg, lærende og inkluderende plass å være. Likevel er denne studien en liten studie som baserer seg på erfaringer og kompetanse til frem informanter fra samme barnehage. Det kunne derfor vært spennende og utført en større studie med flere informanter fra ulike barnehager for å få et større og dypere syn i hvordan barnehageansatte arbeider for å forebygge, avdekke og håndtere mobbeatferd. Det kunne også være interessant og studert videre på hvordan den nye aktivitetsplikten påvirker arbeidet med forebygging av mobbing i barnehage, ettersom den enda er ny og nødvendigvis ikke har satt tydelig spor i barnehagehverdagen. Ved å gjennomføre en større studie på sammenhengen mellom mobbing i barnehage og ny aktivitetsplikt kunne det vært interessant og undersøkt om fokuset på mobbing har blitt større eller fremdeles er likt etter at plikten ble innført. Noe som også kunne vært betydningsfull å studere videre på var om tall fra statistikken har gått ned, opp eller er de samme i forbindelse med mobbing, etter den nye plikten kom.

6.0 Litteraturliste

Falck, T. (2013) Mobbing i barnehagen - hva kan foreldre og ansatte gjøre? *Tidsskrift for utdanningsforskning*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/mobbing-i-barnehagen---hva-kan-foreldre-og-ansatte-gjore/>

Helgesen, M. B. (2014) Hvordan kan mobbing forstås? I M.B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen. Et sosialt fenomen* (s. 19-30). Oslo: Universitetsforlaget.

Høiby, H. (2003). *Mobbing kan stoppes*. (2.opplag.). Bergen: Fagbokforlaget

Höistad, G. (1999). *Mobbing Ei bok om å forebygge, oppdage og stoppe mobbing*. Oslo: Forlaget Fag og Kultur.

Idsøe, C.I. & Roland, P. (2017). *Mobbetferd i barnehagen. Temaforståelse – forebygging – tiltak* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm AS.

Killen, K. (2012) *Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning* (1.utg. 1.opplag.). Oslo: Kommuneforlaget AS.

Kleven, A. T., & Hjordemaal, R. F. (2018). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Kunnskapsdepartementet (2020, 29, april). Barnehagene får ny mobbelov. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/barnehagene-far-ny-mobbelov/id2700422/>

Kunnskapsdepartementet (2021, 11, juni). Læringsmiljø og mobbing. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/grunnopplaring/artikler/laringsmiljo-og-mobbing/id2353806/>

Kunnskapsdepartementet. (2020, 9.september). Mobbing i barnehagen. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/barnehagene-far-ny-mobbelov/id2765706/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2019) *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Lund, I. (2020). *Tydelig og varme voksne i møte med mobbing i barnehagen: Om å bli sett som forebygging av mobbing*. I M. B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen* (3.opplag., s. 115-127). Oslo: Universitetsforlaget

Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D. Ø., Kovac, B. V., & Cameron, D. L. (2015). Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen. *Forskningsrapport, støttet av: Foreldreutvalget for barnehager FUB, grunnopplæringen FUG, Sørlandet sykehus (A-bup), Universitetet i Agder og Kristiansand kommune*. Hentet fra <http://www.forebygging.no/Global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>

NESH (2016), *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*, Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene. Hentet fra <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi/>

Olweus, D., & Roland, E. (1983). *Mobbing-bakgrunn og tiltak*. Oslo, Norway: Kirke og undervisningsdepartementet.

Rørnes, K. (2007) *Det motstandsdyktige "mobbeviruset» hvordan utvikle en beredskap som virker i barnehage og skole?* (1.utg). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Sandsleth, G. (2007). *Mobbing bestå, bekjempe og forebygge* (1.utg. 1opplag.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Stette, Ø. (2020). *Ny mobbelov for barnehager: psykososialt barnehagemiljø* (1.utg.). Oslo: Pedlex.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5.utg). Bergen: Fagbokforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2020, 9. Desember). Barnehagemiljø. Hentet fra

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/>

Utdanningsdirektoratet (2017) Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser. Hentet fra

<https://www.fylkesmannen.no/contentassets/513fa156aaa64eb3a20965a0d79c1d1a/grunnlagsdokument-barnehage-skolemiljo-mobbing-og-krenkelser.-revidert-utgave-15.09.17.pdf>

Vedlegg

Vedlegg 1.

Meldeskjema for behandling av personopplysninger	30.08.2021, 21:19
NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA	
NSD sin vurdering	
Prosjektittel	
Mobbing i barnehagen	
Referansenummer	
413345	
Registrert	
01.03.2021 av Emilie Marie Øglænd - em.oglend@stud.uis.no	
Behandlingsansvarlig institusjon	
Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning	
Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)	
Kjersti Balle Tharaldsen, kjersti.b.tharaldsen@uis.no, tlf:	
Type prosjekt	
Studentprosjekt, masterstudium	
Kontaktinformasjon, student	
Emilie Marie Øglænd, emiliemarie95@hotmail.com, tlf: 97763879	
Prosjektperiode	
01.01.2021 - 31.08.2021	
Status	
02.07.2021 - Vurdert	
Vurdering (2)	
02.07.2021 - Vurdert	
NSD har vurdert endringen registrert 29.06.2021. Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med	
about:blank	Side 1 av 3

personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 02.07.21. Behandlingen kan fortsette.

Ny prosjektslutt satt til 2021-08-31

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold

Lykke til videre med prosjektet!

14.03.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 14.03.2021 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 11.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om

og samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Digital plattform for å gjennomføre intervjuer vil muligens være databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Intervjuguide:

<p><i>Innledning</i></p>	<p>1.0 Informasjon om forskningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om bakgrunn/tema • Forskingens hensikt/hovedmål <p>1.1 Innledende spørsmål</p> <p>1.2 Jobber du på stor eller liten avdeling?</p> <p>1.3 Hvilke tanker har du omkring mobbing på liten avd, kontra mobbing på stor avdeling?</p>	<p>Eks: mer på liten eller mer på stor? Lettere å se/oppdage på stor?</p>
<p><i>Definisjon av mobbing ny aktivitetsplikt</i></p>	<p>2.0 Definisjon av mobbing ny aktivitetsplikt</p> <p>2.1 Hva legger du i begrepet mobbing?</p> <p>2.2 Hva er dine tanker omkring mobbing i barnehage?</p> <p>2.3 Hvordan kan vi oppdage/se hva som er mobbeatferd hos små barn?</p> <p>2.3 har dere fått innføring i den nye aktivplikten i din barnehage?</p> <p>2.4 Hva er dine tanker omkring den nye aktivitetsplikten?</p>	<p>= med tanke på at barna er små, vet de hva mobbing er? Vet barn at de mobber?</p> <p>= Er den til hjelp? Skaper den mer</p>

	<p>2.5 Hvordan har dere tatt i bruk den nye aktivitetsplikten i praksis?</p> <p>2.6 Hvordan tenker du denne kan påvirker arbeidet mot mobbeatferd i barnehagen?</p> <p>2.7 Hva betyr aktivitetsplikten dette for deg som ped.leder, barnehageassistent, styrer?</p> <p>2.8 Har du noen spesiell rolle i forhold til aktivitetsplikten?</p>	<p>press og arbeid?</p> <p>Er den lett å bruke i den daglige hverdagen?</p> <p>I såfall hvilke? Spesielt ansvar, rolle?</p>
<i>Forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen</i>	<p>3. 0 Forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen</p> <p>3.1 Hvilket forebyggende arbeid driver dere for å forebygge mobbeatferd hos små barn?</p>	<p>Gi gjerne eksempler.</p>
<i>Avslutning</i>	3.0 Oppsummering	

Vedlegg 3

Vil du delta i forskningsprosjektet

Mobbing i barnehagen

Pedagogers erfaringer og tanker omkring mobbing i barnehagen

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet med denne studien er å lære mer om hvordan man kan oppdage, se og forstå mobbing i barnehagen, med bakgrunn i den nye aktivitetsplikten og voksenrollen. Gjennom dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva det vil innebære for deg å delta.

Formål

Jeg skal skrive min avsluttende masteroppgave i spesialpedagogikk ved Universitetet i Stavanger. I den forbindelse skal jeg ta for meg temaet mobbing i barnehagen, hvor jeg ønsker å lære mer om hvordan man kan oppdage, se og forstå mobbing i barnehagen rettet mot den nye aktivitetsplikten og voksenrollen. Studien skal rette søkelyset på pedagogers erfaringer og tanker omkring mobbeatferd og mobbing i barnehagen med fokus på den nye aktivitetsplikten og forebyggende arbeid mot mobbing. Jeg ønsker å høre barnehageansattes tanker og erfaringer fra praksis og knytte det opp mot relevant teori for å kunne svare på min problemstilling.

Min foreløpige problemstilling er: *«Hvordan forstå og forebygge mobbing i barnehagen og hva vil ny aktivitetsplikt å ha si for dette arbeidet»*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Masteroppgaven min er skrevet i samarbeid med Universitetet i Stavanger og veileder Kjersti Balle Tharaldsen, fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora, nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I min studie skal jeg bruke intervju, hvor jeg ønsker å intervju pedagogiske ledere fra en barnehage, da jeg skal ha en case-studie. Av den grunn er du invitert til å ta del i min studie da du arbeider som styrer, pedagogisk leder og barnehagemedarbeidere. Til sammen skal jeg intervju en styrer, to pedagogiske ledere og to barnehagemedarbeidere. Din praksis og erfaring kan være med å styrke min masteroppgave som tar for seg mobbing i barnehagen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du takker ja til å delta i denne studien, er det jeg som skal intervju deg. Varigheten på intervjuene vil være ca. 30-45 minutter. Vi kan avtale møtested og tidspunkt i forkant av intervjuet. De ulike spørsmålene vil være knyttet opp mot problemstillingen min, samt oppgavens tema. Det vil bli benyttet lydopptak slik at jeg kan gjengi samtalen vår i studien. Deretter transkriberes intervjuet.

Frivillig deltakelse

Deltakelsen er frivillig. Dersom du velger å delta, har du rett til å trekke samtykket tilbake når som helst uten å oppgi grunn. Alle personopplysningene dine vil bli slettet, og du vil ikke få noen negative konsekvenser dersom du ikke ønsker å delta eller velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysningene om deg vil kun brukes til formålene jeg har beskrevet i dette skrevet. Opplysningene blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun meg selv og veileder som vil ha tilgang til innsamlet datamateriell. Informasjonen jeg innhenter skal kun brukes til denne masteroppgaven. All data blir transkribert og anonymisert, slik at ingen opplysninger skal gjenkjennes. Navn vil bli erstattet med informant, styrer, pedagog 1 og 2 og medarbeider 1 og 2. Transkribering av intervjuene vil skje gjennom dataprogrammet NVIVO.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Når masteroppgaven er godkjent vil all informasjon, lydfiler og transkripsjoner slettes. Prosjektet avsluttes i august 2021.

Dine rettigheter:

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
å få rettet personopplysninger om deg,
å få slettet personopplysninger om deg, og
å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med student:

Student, Emilie Marie Øglænd

Epost: emiliemarie95@hotmail.com

Tlf: 97763879

Veileder: Kjersti Balle Tharaldsen

Epost: kjersti.b.tharaldsen@uis.no

Tlf: 91880150

Personvernombud ved UIS:

Epost: personvernombud@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Dersom du ønsker å delta i min studie, kan du signere på vedlagt samtykke skjema.

Med vennlig hilsen

Emilie Marie Øglænd

Kjersti Balle Tharaldsen

(Veileder)

Emilie Marie Øglænd

(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *begynnende mobbeatferd i barnehagen*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

